

Oppiaineiden kehittämistyöpajoja Helsingin kaupungin lukioissa

Helsinki

Oppiaineiden kehittämistyöpajoja Helsingin kaupungin lukioissa

Toimituskunta

Helena Antikainen, Sabina Donner, Svante Thilman, Nina Währn

Opettajat

Jouni Haapakoski, Terhi Hakkarainen, Hanna Hallikas, Essi Halme, Heikki Heinonen, Jaana Herranen, Sofia Hyötyläinen, Jonna Killström, Krista Kindt-Sarojärvi, Heidi Kohi, Vesa Korkkula, Irina Koronen, Josefiina Koski, Pietari Kupiainen, Heli Kylmälä, Eija Lehtikö, Justus Mutanen, Susanna Nyblin, Silja Peltola, Heidi Pentikäinen, Stiina Rantatalo, Anna Rossi, Jarkko Sievi, Päivi Siltala-Keinänen, Riikka Suutala, Annemari Untamala, Tomi Uusitalo, Tiina Valo, Jesse Vierelä, Kati Virolainen, Anu-Elina Väkeväinen.

CC BY-NC-SA 4.0

Julkaisija

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke, Helsingin kaupunki

Taitto

Mainostoimisto KMG Turku Oy

Julkaisuvuosi

2025

Sisällys

Esipuhe.....	4
1. Biologian ja maantieteen työpajoissa perehdyttiin kielitietoisuuteen ja hyvinvointiin....	5
2. Englannin opetukseen ja opiskeluun apua kielitietoisesta opetuksesta	8
3. Kollegiaalista tukea ja hyvien käytänteiden jakamista filosofian ja elämäntieteen työpajoissa	10
4. Oivalluksia ja yhteistyötä fysiikan työpajoissa	14
5. Historian ja yhteiskuntaopin työpajoissa perehdyttiin kielitietoisuuteen ja tekoälyyn .	18
6. Kemian opetuksen työpajoissa käsiteltiin hyvinvointia ja kielitietoisuutta.....	20
7. Kuvataide: saavutettavuuden ja hyvinvoinnin näkökulmia opetukseen	23
8. Liikunnan ja terveystiedon työpajoissa käsiteltiin saavutettavuutta ja arvioinnin monipuolistamista	26
9. Psykologian opettajat kielitietoisuuden ja vuorovaikutuksen äärellä.....	29
10. S2-opettajat Kansalliskirjastossa ihmettelemässä nykyistä ja tulevaa	33
11. Teatteriopetuksesta hyvinvointia!	36
12. Ajankohtaiset teemat uskonnonopettajien työpajoissa – Kielitietoisuus ja sensitiiviset aiheet opetuksessa	38
13. Vieraiden kielten työpajoissa teknologiaa ja ajatustenvaihtoa	41
14. Äidinkielen työpajoissa keskusteltiin vuorovaikutusosaamisesta ja ihmeteltiin tekoälyä	43

Esipuhe

Helsingin kaupungin lukiossa kehitettiin oppiainekohtaisten työpajojen mallia lukuvuosina 2023–25 osana Opetushallituksen rahoittamaa Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanketta.

Työpajojen tavoitteena oli tarjota aineenopettajille mahdollisuus kehittää oman oppiaineensa opetusta yhdessä kollegojen kanssa. Työpajojen teemoiksi nostettiin kielitietoisuus, arviointi ja hyvinvointi. Lisäksi työpajoissa oli mahdollista käsitellä myös muita oppiaineen kannalta ajankohtaisia teemoja kuten tekoäly, ylioppilaskokeen muutokset, lukiodiplomit, korkeakoulu-yhteistyö ja kansainvälisyys. Oppiaineiden tutoropettajat valmistelivat ja fasilitoivat työpajojen sisältöjä ja he olivat tärkeässä roolissa työpajamallin ja sitä tukevan tutoropettajatoiminnan kehittämisessä.

Oppiainekohtaisia työpajoja järjestettiin kaiken kaikkiaan kolme: syksyllä 2023, keväällä 2024 ja syksyllä 2024. Työpajoja oli yhteensä 17 oppiaineessa tai oppiaineryhmässä. Tutoropettajien määrä vaihteli kokeilun aikana, eikä aivan kaikkiin oppiaineisiin saatu tällä kertaa tutoropettajia. Kullakin kerralla työpajoihin osallistui yli 400 kaupungin lukioiden aineenopettajaa.

Tähän julkaisuun on koottu materiaalia eri oppiaineiden työpajoista sekä raportin, diojen ja tehtävien muodossa. Suurimmasta osasta ensimmäisen lukuvuoden työpajoista (syksy 2023, kevät 2024) on raportti ja useimmista työpajoista on myös jaettu Powerpoint-diat. Joistakin oppiaineista on saatavilla joko raportti tai diat ja muutamista oppiaineista on myös tehtäviä. Kolmannelta työpajasta (syksy 2024) on liitetty koontidiat oppiainekohtaisen diapaketin loppuun. Toivottavasti materiaalit voivat toimia inspiraation lähteenä myös muiden kuntien ja oppilaitosten opettajille.

Haluamme Laatu-hankkeen puolesta kiittää lämpimästi loistavia tutoropettajiamme, jotka rohkeasti lähtivät mukaan uuden työskentelymallin kehittämiseen ja viemään eteenpäin yhdessä oppimisen ja jakamisen kulttuuria kaupungin lukioissa. Lisäksi haluamme kiittää lukiokoulutuksen päällikköä Tarja Aro-Kuuskoskea ja lukioiden rehtoreita sekä apulaisrehtoreita saamastamme tuesta työpajojen toteuttamisessa. Isot kiitokset kuuluvat myös ulkopuolisille ja kaupungin omille asiantuntijoille, jotka olivat mukana toteuttamassa työpajojen sisältöjä. Kiitos myös Opetushallitukselle, joka mahdollisti kaiken tämän.

Iloksemme voimme kertoa, että oppiainekohtaiset työpajat ja tutoropettajatoiminta jatkuvat hankkeen jälkeen, ja seuraavan lukuvuoden työpajapäivät ovat jo kalentereissa.

28.4.2025 Laatuhankkeen puolesta

Helena Antikainen
projektipäällikkö

1. Biologian ja maantieteen työpajoissa perehdyttiin kielitietoisuuteen ja hyvinvointiin

Helsingin lukioiden biologian ja maantieteen opettajat tapasivat toisensa kahtena erillisenä kertana, 25.10.2023 ja 17.1.2024 Kumpulan kampuksella. Arjen käytäntöjen jakamisen ja uuden oppimisen lisäksi tutustuttiin Helsingin yliopiston geologian ja maantieteen laitosten toimintaan ja opiskelijayhteistyömahdollisuuksiin.

Työpajojen tavoitteet

Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli herättää keskustelua kielitietoisuudesta sekä antaa tukea kielitietoiseen opetukseen liittyen. Samalla opettajilla oli mahdollisuus tutustua kollegoihin. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa yliopistoyhteistyötä Geologian laitoksen kanssa. Ensimmäisen pajan lopuksi kerättiin palautetta ja toiveita seuraavaan tapaamiseen liittyen. Palaute huomioitiin seuraavan työpajan suunnittelussa.

Toisessa työpajassa käsiteltiin edellisessä työpajassa toivottuja aiheita keskittyen opiskelijoiden hyvinvointiin sekä arviointiin. Tavoitteena oli kehittää myös yliopistoyhteistyötä maantieteen laitoksen kanssa. Myös toisen työpajan lopuksi kerättiin palautetta toiminnan arvioimiseksi sekä jatkotyöskentelyn kehittämiseksi.

Työpajojen kuvaus

Ensimmäisessä työpajassa kuulumme yliopisto-opettaja Mia Kotilaisen esittelyn Geotieteiden laitoksen toiminnasta ja työmahdollisuuksista sekä kansallisista geotieteen olympialaisista, jonka kautta valitaan osallistujat kansainvälisiin geotieteiden olympialaisiin.

Kahvitaulla tutustuttiin ajankohtaisia tutkimuksia esitteleviin pisteisiin:

- Miikka Tallavaara; hominien ekologiaa
- Arto Luttinen; Etelämantereen tulivuoret

Opettajien kesken käsiteltiin kielitietoisuusteemaa eri tavoin. Saimme kuulla Linnea Vuoren esittelyn pro gradu työstä, joka käsittelee kielitietoisuutta maantieteen opetuksessa. Sen lisäksi kävimme läpi kielitietoisuuden opetuksen teemoja väitöskirjatutkija Katriina Rapatin materiaalien avulla. Ennen tapaamista opettajille luotiin yhteinen työskentelyalusta, jossa ryhmissä työstettiin kielitietoista opetuksen esimerkkejä sisältävän tukimateriaalien avulla kahta koulun arkeen ja kielitietoisuuteen liittyvää tehtävää. Työskentelyalustalle lisättiin tapaamisen jälkeen opettajien käyttöön Geotieteiden laitoksen esittely diolina ja video tapaamisesta tuli nähtäväksi sosiaalisessa mediassa.

Toisessa työpajassa Maantieteen laitoksen tutkijat esittelivät meille laitosta, sen tutkimusta ja tiedeluokkatoimintaa. Esitykset olivat seuraavat:

- Osaston esittely (yliopistonlehtori Olli Ruth)
- Opetuksen kehittämistä ja tiedeluokkaopetusta Päijät-Hämeessä (väitöskirjatutkija Noora Kivikko, etäyhteydellä)
- Maantieteen ja geotieteiden tiedeluokka Geopisteen esittely (väitöskirjatutkija William Smolander)
- Geomedia ja uudet videomateriaalit opetukseen (dosentti, vanhempi yliopistolehtori Petteri Muukkonen)
- Ajankohtaisia tutkimusaiheita maantieteen opetuksesta ja oppimisesta (apulaisprofessori Noora Pyyry)
- Kaupunkitutkimus ja kokeelliset menetelmät maantieteen opetuksessa (väitöskirjatutkija Lauri Jäntti)

Maantieteen laitoksen esitysten jälkeen keskityimme arviointiin ja hyvinvointiin Learning café -menetelmän avulla. Hyvinvoinnin kysymyksiä pohjalla käytimme YTHS:n laatimaa opiskelijoiden hyvinvointimallia. Pohdinnassa korostuivat opettajien omat kokemukset hyvinvoinnista ja arvioinnista kouluarjessa. Arvioinnissa keskityttiin muun muassa poissaolojen ja kielitietoisuuden huomioimiseen opiskelijoiden arvioinnissa. Cafén tehtävät käytiin lopuksi yhdessä läpi keskustellen.

Reflektio

Yhteenvedon voi todeta, että työpajat biologiassa ja maantieteessä olivat onnistuneita. Vierailijoiden esittelemät aiheet olivat mielenkiintoisia ja tarjosivat paljon yhteistyömahdollisuuksia tulevaa varten. Opettajat saivat muun muassa konkreettisia esimerkkejä oppitunneille Geotieteiden ja Maantieteen laitoksen esittelyistä, kontakteja työpajavierailuihin tai yliopistoyhteistyöhön. Työpajassa opettajien keskustelu oli avointa ja rakentavaa ja kuulumisten vaihto toi iloa työpäivään.

Ajan riittäminen ja sopivan aikamäärän suunnitteleminen keskustelua ja eri tehtäviin varten olivat suurimpia haasteita. Jatkossa opettajien vapaalle keskustelulle sekä yhdessä kaikkia hyödyttävän materiaalin työstämiseen voisi varata vielä enemmän aikaa.

Osallistujien palaute työpajoista oli positiivista. Työpajoja pidettiin kestoltaan ja rakenteeltaan hyvinä ja mahdollisuutta jutella kollegojen kanssa erityisen tärkeänä.

Palautteista työpajojen kehittämiseen voi päätellä, että tarvetta tapaamiselle oli!

Enemmän aikaa keskustelulle ja työtapojen jakamiselle!

Ehkä varaisin hieman enemmän aikaa kollegoiden kanssa aiheista keskustelemiselle.

Keskustelutehtävät oli hyvin mietitty. Päivän ohjelma sopivasti rytmitetty luentojen ja keskustelujen suhteen.

” Enemmän aikaa keskustelulle ja työpajojen jakamiselle.”
– osallistujapalaute

Terhi Hakkarainen

Helsingin luonnontiedelukio

Jonna Killström

Helsingin medialukio

2. Englannin opetukseen ja opiskeluun apua kielitietoisesta opetuksesta

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke mahdollisti Helsingin lukioiden englannin kielen opettajien kokoontumisen kahden työpajan merkeissä. Kolmen tunnin mittaiset työpajat järjestettiin 25.10.2023 ja 17.1.2024. Työpajoissa käsiteltiin kielitietoista opetusta ja suunniteltiin opetustehtäviä tekoälyn avulla, jotka vahvistavat opiskelijoiden kieliminää. Kielitietoisesta opetuksen avulla opiskelijat tunnistavat vahvuuksiaan, tekoälyn työkaluilla työtaakka kevenee ja tämä kaikki vaikuttaa meidän kaikkien hyvinvointiimme. Tutustu!

Työpajojen tavoitteet

Työpajojen tavoitteena oli jakaa tietoa oppiaineiden kannalta keskeisistä teemoista. Ensimmäisen työpajan teemaksi muodostui kielitietoisuus. Tavoitteena on tuoda kielitietoinen lähestyminen opetukseen oppitunneille ja sen avulla aktivoida opiskelijoiden hiljaista tietoa tässä globaalissa, ei yksikielisessä maailmassa ja saada heidät käyttämään opintojensa tukena jo osaamiaan kieliä. Tämä lähestymistapa opettaa loogisia päättelykykyjä ja sen, etteivät kielet ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia. Kielitietoisessa opetuksessa opiskelijat ymmärtävät osaamiensa kielten merkityksen, mikä vahvistaa heidän minäkuvaansa ja hyvinvointiaan. Kun opiskelijat löytävät vahvuuksiaan, heidän motivaationsa kasvaa ja opiskelu helpottuu ja muuttuu mielekkäämmäksi. Tämä parantaa sekä ryhmädynamiikkaan että opettajan työtä ja hyvinvointia.

Toisen työpajan teemaksi muodostui tekoäly ja hyvinvointi. Suunnittelussa lähdimme opettajien ideoista. Tekoälyn käyttöä demonstroitiin ja miten omaa työtä voi kehittää ja helpottaa. Kiireen keskellä uuden ideointi ei ole aina innostavaa, joten tavoitteemme oli myös yhdessä tuottaa opettajille materiaalipankki, jolla voi helposti tutustua asiaan ja päästä käyntiin. Lisäksi puhuimme hyvinvoinnista, joka myös on kaupungin lukioiden tärkeä kehittämiskohde vuodesta 2023 alkaen. Hyvinvointi liittyy olennaisesti opiskelijoiden minäkuvaan sekä opettajien työtaakkaan. Hyvinvointi oli aihe, jonka osallistujat toivoivat myös käsittelevän työpajoissa.

Työpajojen kuvaus

Ensimmäisessä työpajassa tutustuimme kielitietoiseen opetukseen sekä Katriina Rapatin (FM) että englannin ma. professori Katja Mäntylän netissä olevien esitysten avulla. Videosarja on Turun yliopiston julkaisema ja tuotettu osana Kieliä ikä kaikki -hanketta. Tämän jälkeen työskentelimme pienryhmissä, jossa suunnittelimme kielitietoisia opetushetkiä.

Toisessa työpajassa esittelimme laajan skaalan esimerkkejä erilaisista kielitietoisista opetustuokioista ja myös apuvälineistä millä valmistaa näitä. Kaikki työkalut testattiin myös käytännössä. Esimerkit löytyvät PowerPoint-dioistamme.

Esimerkeistä siirryimme pohtimaan hyvinvointia, joihin oman työn hyvä koordinointi ja opiskelijoiden oppiminen vaikuttavat. Keskustelimme siitä, mitä eri lukiot tarjoavat sekä opiskelijoille että opettajille hyvinvoinnin edesauttamiseksi. Mietimme miten esim. luokassa voidaan parantaa hyvinvointia kun tehdään ryhmitöitä, jotta kaikki oppisivat tärkeitä tulevaisuuden taitoja mutta saisivat myös mahdollisuuden kuunnella itseään ja osallistua vointinsa mukaan.

Reflektio

Työpajoissa opittiin kielitietoisien opetuksen lainalaisuuksia ja saatiin ideoita opiskelijan kieliminää vahvistaviin opetustuokioihin luokassa. Opettajat saivat tavata kollegoitaan muista kouluista ja suunnitella heidän kanssaan uusia opetustuokioita. Tämä koettiin innostavana, vaikka iltapäivä oli jo pitkällä. Seuraavassa pajassa tapahtunut opetustuokioiden esittely oli kiinnostava ja tekoälyn käyttö näiden kehittämisessä varmasti antoi ideoita oman opetuksen kehittämiseen ja keventämiseen. Tekoälyosuudesta tuli todella paljon positiivista palautetta ja osallistujat olivat myös kiitollisia yhteisestä ajasta kollegoidensa kanssa.

Osasta palautteesta tuli tosin myös ilmi iltapäivän väsymys sekä se, että kielitietoisuuden käsitettä ei oltu vielä täysin sisäistetty. Lisää koulutusta siis tarvitaan, mikäli kielitietoinen opetus halutaan tuoda aidoksi osaksi luokkahuonetta. Työpajoja suunniteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että ne on hyvä järjestää tutuissa tiloissa ja mahdollisesti aamupäivällä eikä raskaan työpäivän päätteeksi.

Kaiken kaikkiaan yhteistyö oli kuitenkin palautteiden mukaan antoisaa. Ainakin meille järjestäjille lähempi tutustuminen kielitietoiseen kielen opetukseen antoi paljon uusia ideoita, joita kehittää eteenpäin.

Heidi Kohi

Helsingin kielilukio

Krista Kindt-Sarojärvi

Helsingin luonnontiedelukio

3. Kollegiaalista tukea ja hyvien käytänteiden jakamista filosofian ja elämänkatsomustiedon työpajoissa

Työpaja 1

Aihe: Filosofian ja ET:n opetukseen liittyvät haasteet ja ylioppilaskirjoitukset.

Kokoonnuimme Etu-Töölön lukion tiloissa Helsingin kaupungin lukioiden filosofian ja ET:n opettajien kesken 25.10.2023. Läsnä oli filosofian ja ET:n opettajia melkein kaikista kaupungin lukioista. Ainakaan sinä aikana, kun allekirjoittanut on ollut töissä kaupungilla, emme aiemmin ole kokoontuneet eri lukioiden opettajien kesken, joten oli kiva vihdoin tavata kasvokkain myös muita kollegoja. Tätä ennen filosofian ja ET:n opettajien välinen yhteistyö on lähinnä toteutettu Facebookin oppiaineiden opetukseen liittyvien ryhmien ja filosofian ja elämänkatsomustiedon opettajien ainejärjestö Feto ry:n kautta. Ne ovat toimivia kanavia, mutta kaikki opettajat eivät ole hyödyntäneet kyseisiä kanavia. Osa paikalla olleista opettajista tunsivat toisensa Feton kautta jo entuudestaan, mutta oli paikalla myös useita, jotka eivät tunteneet ennalta yhtäkään paikalle saapuneista opettajista. Tämän vuoksi kävimme aluksi läpi tutustumiskierroksen, mikä oli näin jälkikäteen ajateltuna varsin olennaista. Kunkin esittäytyessä loimme yhteisesti hyvän ilmapiirin ja täten pohjan iltapäivän työskentelylle.

Tavoitteet ja toiminnan kuvaus

Tilaisuuden järjestäjänä oli vaikea tehdä päätös iltapäivällä käsiteltävien asioiden tarkemmasta sisällöstä, sillä mahdollisia käsiteltäviä aiheita oli valtava määrä. Käytännön syistä päädyin valitsemaan ensimmäisen työpajan aiheeksi opetukseen liittyvät haasteet ja ylioppilaskirjoitukset.

Työpajan tavoitteena oli täten käsitellä

- a) kaikkia mahdollisia filosofian ja ET:n opetukseen liittyviä haasteita ja
- b) keskustella filosofian ja ET:n ylioppilaskirjoituksista

Haasteiden kartoittamisen kohdalla en halunnut ennalta lähteä rajaamaan käsiteltäviä aiheita liikaa, vaan luotin siihen, että saamme aikaiseksi tärkeää keskustelua ilman liian tarkkaa tehtävänantoa.

Laadin etukäteen vain kolme kysymystä yhteisen keskustelun pohjaksi ja kysymykset oli muotoiltu seuraavasti:

1. Kieleen liittyvät haasteet ja ongelmat filosofian ja et:n opetuksessa?
2. Minkä asioiden kanssa koet työssäsi tarvitsevasi tukea?
3. Oletko onnistunut menestyksekkäästi ratkaisemaan jonkin ongelman? Jaa kokemuksesi.

Avasin keskustelun yllä olevista kysymyksistä ja totesimme heti alkuun, että eri kaupungin lukioissa arjen todellisuus eroaa hyvin merkittävästi esimerkiksi juuri kielitaidon osalta. Filosofian ja ET:n opetuksessa kohdataan useita haasteita maahanmuuttajataustaisten ja lukihäiriöistä kärsivien opiskelijoiden kohdalla, sillä puutteellisen kielitaidon vuoksi voi olla vaikea päästä tietylle oppiaineiden edellyttämälle abstraktin ajattelun tasolle suomen kielellä. Me emme voi tietää, miten syvällisen ja monipuolisen ajattelun tasolle esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset nuoret kykenevät, sillä opetuskieli ei yleensä ole heidän äidinkieltensä. Lisäksi on varsin ymmärrettävää, että jos ei ymmärrä opintojaksolla opiskeltavia asioita, turhautuu helposti ja huomio keskittyy tyypillisesti oppimisen kannalta epäolennaisiin asioihin. Totesimme, että tämä toki koskettaa kaikkia opiskelijoita äidinkielestä riippumatta.

Filosofian ja ET:n ylioppilaskirjoitusten käsittelyn osalta etenimme seuraavasti. Olin etukäteen pyytänyt paikalle filosofian ja ET:n ylioppilaskirjoitusten kysymysten laatijaa ja sensori Ilmari Hirvosta ja hän suostui ilomielin tulemaan paikalle. Hänen alustuksensa käsitteli filosofian ja ET:n opetuksen tulevaisuuden näkymiä lukion kontekstissa. Kyseessä oli hyvin perinteinen luento, jonka päätteeksi kävimme vielä lyhyehkön yleisen keskustelun aiheen tiimoilta.

Tämän jälkeen siirryimme koulumme ruokalaan nauttimaan kahvista ja välipalasta musiikinopettajien kanssa, sillä myös he pitivät lokakuun tilaisuutensa Etu-Töölön lukion tiloissa. Oli hauska tutustua myös heihin ja uskon, että tunne oli molemmin puoleinen.

Työpaja 2

Aihe: Opetushallituksen terveiset filosofian ja ET:n opettajille ja keskustelun jatkamista edellisen tapaamisen pohjalta.

Kokoonnuimme Etu-Töölön lukion tiloissa Helsingin kaupungin lukioiden filosofian ja ET:n opettajien kesken toisen kerran 17.1.2024. Läsnä oli filosofian ja ET:n opettajia melkein kaikista kaupungin lukioista. Suurin osa oli samaa porukkaa kuin edellisellä kerralla.

Osa paikalla olleista opettajista tunsivat toisensa Feton kautta jo entuudestaan, mutta oli paikalla myös useita, jotka eivät tunteneet ennalta yhtäkään paikalle saapuneista opettajista. Tämän vuoksi kävimme aluksi läpi lyhyen esittäytymisen, vaikka olimme jo muutama kuukausi aiemmin esittäytyneet toisillemme lokakuun tilaisuudessa.

Tavoitteet ja toiminnan kuvaus

Ensimmäisessä osuudessa saimme etäyhteyden kautta vieraaksi opetushallituksesta opetusneuvos Jaakko Lindforsin, joka kiireisestä aikataulustaan huolimatta soi meille aikaansa noin 45 minuutin verran. Lindfors on se henkilö, joka opetushallituksessa on päävastuussa filosofian ja ET:n oppiaineista ja siksi halusin hänet vieraaksi tilaisuuden alkuun.

Monille meistä Lindfors oli tuttu jo etukäteen, sillä ennen nykyistä työtään hän toimi filosofian ja ET:n opettajana ja oli myös jäsen Feton hallituksessa. Opettajia kiinnosti kuulla Lindforsilta, mitä tällä hetkellä opetushallituksessa tapahtuu oppiaineidemme osalta. Lindfors kertoi, että juuri tällä halutaan keskittyä arkiseen vaativaan työhön rauhassa, ilman ylimääräisiä opetusministeriöstä ja -hallituksesta tulevia paineita ja muutoshankkeita. Lindforsin alustuksen pohjalta opettajat saivat esittää hänelle kysymyksiä ja kävimme yhteistä keskustelua näiden kysymysten pohjalta.

Lindforsin jälkeen iltapäivän toisessa osuudessa jatkoimme keskustelua muutamasta tärkeästä aiheesta, joille ei edellisellä kerralla riittänyt tarpeeksi aikaa.

Keskusteltavina kysymyksiä olivat:

- a) Minkä asioiden kanssa koet työssäsi tarvitsevasi tukea?
Miten tuet kollegoitasi arjen haasteissa?
- b) Oletko onnistunut menestyksekkäästi ratkaisemaan jonkin ongelman? Jaa kokemuksesi.
- c) Edellisessä tilaisuudessa 25.10. jaoimme mm. ideoita toimivista käytännöistä.
Oletko kokeillut jotain uutta edellisessä tilaisuudessa esiin tulleiden ideoiden pohjalta?
Jos olet, miten uusi käytäntö / idea toimi?

Jatkoimme keskustelua näiden pohjalta. Uusien käytäntöjen kokeilemisen osalta lokakuun tilaisuudessa eräs opettaja oli kertonut pitävänsä ryhmämuotoisia suullisia kokeita ja totesimme, että kukaan muu ei tällaisia teetä. Moni sanoi lokakuussa harkitsevansa, että kokeilee suullista koetta jossain muodossa, mutta kukaan uusi ei niitä ollut vielä ehtinyt kokeilla. Allekirjoittanutkin aikoo kokeilla suullista koetta vasta 29.5.2024, joten tässä kohtaa ei voi sanoa, miten hyvin tai huonosti ne toimivat.

Keskustelimme lopuksi myös siitä, mitkä valinnaiset opintojaksot toteutuvat kussakin kaupungin lukiossa. Totesimme, että lukioiden väleillä on merkittäviä eroja. Vertailimme myös erilaisia arjen työkuvioiden järjestämisen tapoja, mitä eri lukioissa on.

Reflektio

Oikeastaan kaikki mitä työpajoissa tehtiin toimi hyvin. Ihan käytännön järjestelyistä (paikka ja kahvitarjoilut) oppiaineidemme sisällöllisiin teemoihin. Oman aineen opettajien välinen yhteistyö tuo valtavasti lisäarvoa kunkin arjen työhön. Voimme jakaa keskenämme hyvin toimivia ideoita ja käytäntöjä. Lisäksi kun tutustumme toisiimme kasvokkain, on myös kollegiaalisen tuen antaminen luontevampaa ja helpompaa jatkossa. Toki tämä on riippuvaista yksittäisten opettajien aktiivisuudesta ja keskinäisistä kollegiaalisista suhteista. Allekirjoittaneen mielestä olisi hyvä, jos jatkossa kerran vuodessa kunkin oppiaineen osalta kokoonnuttaisiin yhteen yhden iltapäivän ajaksi, siten kuten tänä kuluneena vuonna teimme kaksi kertaa.

Käsittääkseni kaikki työpajaan osallistuneet kokivat sen mielekkääksi. Ainakaan keskustelun, palautteen ja paikan päällä havaitsemieni osallistujien kehollisten eleiden perustalta en muuta voi päätellä. Tämä on hyvä tuoda esiin, sillä moni opettaja perustellusti kokee jokseenkin turhina ja kuormittavina varsinaisen opetustyön ulkopuoliset tehtävät kuten tällaisiin iltapäivisin pidettäviin tilaisuuksiin osallistumisen. Uskoakseni filosofian ja ET:n työpajaa ei kuitenkaan tällaiseksi koettu, vaan tunnelma oli enimmäkseen keskittyneen innostunut ja siksi on hienoa, että ainakin lokakuussa 2024 saamme tälle vielä jatkoa.

Vesa Korkkula

Etu-Töölön lukio

4. Oivalluksia ja yhteistyötä fysiikan työpajoissa

Fysiikan opettajien työpajat toteutettiin lokakuussa 2023 ja tammikuussa 2024. Työpajojen ohjaajina toimivat lehtori Justus Mutanen Vuosaaren lukiosta ja lehtori Jarkko Sievi Sibelius-lukiosta. Ensimmäinen työpaja pidettiin Helsingin yliopiston Fotoni-opetuslaboratoriossa Kumpulassa ja toinen työpaja Aalto yliopisto Juniorin tiloissa Espoossa.

Tavoitteet

Molempien työpajojen yleisenä tavoitteena oli kokoontua yhteen ja verkostoitua muiden Helsingin kaupungin lukioiden fysiikan opettajien kanssa. Molemmat työpajat olivat opettajia osallistavia. Ryhmätyöskentelyn avulla opettajat jakoivat toisilleen omia ajatuksia ja konkreettisia ideoita, jotka helpottavat opettajien jokapäiväistä työtä. Toisen työpajan sisällöt suunniteltiin ensimmäisessä työpajassa saatujen palautteiden perusteella.

Ensimmäisen työpajan tavoitteina oli

- keskustella kielitietoisuuteen ja saavutettavuuteen liittyvistä tekijöistä fysiikan opetuksen osalta
- yleisemmin pedagoginen kehittäminen
- miettiä keinoja, joilla innostaa opiskelijat fysiikan opintoihin
- verkostoitua muiden Helsingin kaupungin lukioiden fysiikan opettajien kanssa.

Toisen työpajan tavoitteena oli

- fysiikan opetuksen pedagogisen ja sosiaalisen saavutettavuuden kehittäminen
- keskustella ryhmäytymismenetelmistä, kielitietoisesta fysiikan opetuksesta ja fysiikan arviointimenetelmistä
- verkostoitua ja jakaa osaamista muiden Helsingin kaupungin lukioiden fysiikan opettajien kanssa.

Toiminnan kuvaus

Fysiikan työpajoissa keskityttiin fysiikan opetuksen pedagogiseen ja sosiaaliseen saavutettavuuteen sekä kielitietoiseen fysiikan opetukseen. Opetuksen pedagogiseen saavutettavuuteen liittyy esimerkiksi monipuoliset opetustavat, tuen tarpeiden tunnistaminen sekä opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen. Opetuksen sosiaaliseen saavutettavuuteen kuuluu esimerkiksi se, että opetuksessa on hyvä ja turvallinen ilmapiiri sekä se, että ryhmää ja sen yksilöiden vahvuuksia hyödynnetään opetuksen suunnittelussa.

Työpaja 1

Ensimmäinen työpaja järjestettiin Helsingin yliopiston Fotoni-luokassa 25.10.2023. Sen teemana oli tutustua fysiikan opetuksen pedagogiseen saavutettavuuteen. Näkökulmina työpajassa oli erityisesti lukion fysiikan pakolliset opintojaksot sekä niissä tehtävät kokeelliset työskentelymuodot.

Työpajan aluksi osallistujat tutustuivat väitöskirjatutkija Peitsa Vetelin (Helsingin yliopisto, Fysiikan tutkimuslaitos) esitykseen tieteellisestä lukutaidosta ja autenttisesta fysiikan opetuksesta. Tieteellinen lukutaito on käsite, joka tarkoittaa sitä, että opiskelijoille halutaan antaa ymmärrys tieteelliseen ajatteluun ja tieteen tekemiseen liittyvistä käsitteistä, menetelmistä ja toimintatavoista. Tieteellisesti lukutaitoinen opiskelija ymmärtää tieteen tekemiseen liittyvää prosessia sekä oppii luottamaan ja arvostamaan tieteellisen tiedon tuottamista. Autenttisessa opetuksessa työskennellään esimerkiksi aidon tutkimuksen kanssa, esimerkiksi analysoimalla tieteellistä tutkimusaineistoa.

Peitsa Veteli esitteli osallistujille materiaaleja ja menetelmiä, joita opettajat voivat hyödyntää opetuksessaan mm. miten CERN:in CMS-ilmaisimen tuottamaa avointa dataa voidaan hyödyntää ja analysoida fysiikan opetuksessa. Vetelin hankkeessa on koottu [avointa dataa](#), jota voidaan hyödyntää myös fysiikan opetuksessa:

Lisäksi työpajan osallistujat tutustuivat väitöskirjatutkija Karoliina Vuolan esitykseen Helsingin yliopiston Fotoni-tiedeluokan toiminnasta. Osallistujilla oli mahdollisuus tutustua itse Fotonilaboratorion töihin, esimerkiksi valosähköisen ilmiön mittaamiseen tai kaksoisrakokokeeseen yksittäisillä fotoneilla.

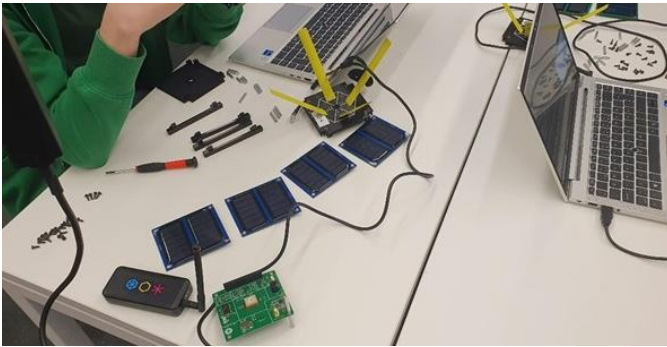
Työpajassa syvennyttiin pedagogisiin ja kieleen liittyviin haasteisiin fysiikan pakollisilla opintojaksoilla. Yhteisen työskentelyn aluksi tutustuttiin case-esimerkkien kautta fysiikan opetukseen liittyviin haasteisiin pakollisilla opintojaksoilla. Esimerkeissä käsiteltiin muun muassa kielellisiä ja käsitteellisiä haasteita sekä matemaattisia ja vastaustekniikkaan liittyviä haasteita.

Yhteisen alustuksen jälkeen tutustuttiin kahteen hyväksi havaittuun kokeelliseen työtapaan fysiikan pakollisella opintojaksolla. Tavoitteena osallistujilla oli tässä yhteydessä pohtia myös, miten fysiikan opetuksen pedagoginen saavutettavuus toteutuu näiden töiden yhteydessä. Ensimmäisessä työtavassa tutustuttiin suodattimien pudotuskokeeseen, jota voi hyödyntää fysiikan opiskelijoiden aktivoimisessa fysiikan opiskeluun ensimmäisillä oppitunneilla. Toisessa työtavassa tutustuttiin ukulelen kielen mittaamiseen ja äänen taajuus –mittaussarjaan, jossa tavoitteena oli tuoda kontekstia fysiikan opetukseen musiikin maailmasta. Molemmat nämä työtavat esitellään liitteissä.

Yhteisen osion jälkeen osallistujat jakautuivat pienempiin ryhmiin ja kokosivat ideoita aktivoivista fysiikan kokeellisista työtavoista. Saadut ideat koottiin Padlet-dokumenttiin, jonka tiivistelmä löytyy liitteistä.

Työpaja 2

Toisen työpajan teemana Aalto-yliopiston Aalto Junior-tiedeluokassa 17.1.2024 oli fysiikan opetuksen pedagoginen ja sosiaalinen saavutettavuus. Lisäksi työpajassa tutustuttiin kielitietoiseen fysiikan opetukseen ja jaettiin kokemuksia ja käytänteitä kokeellisten tutkimusten arviointimenetelmistä. Työpajan aluksi Aalto-yliopiston Junior-tiedeluokan Veli-Matti Ikävalko, Riikka Keto-Tokoi ja Heidi Sillanpää esittelivät Aalto Juniorin toimintaa sekä fysiikan opetukseen liittyviä kokeellisia työpajoja. Lisäksi osallistujilla oli mahdollisuus tutustua ja kokeilla fysiikan opetukseen liittyviin työpajoihin, esimerkiksi vetyauto- ja satelliittityöpajaan.

Aalto Juniorin osuudessa oli mahdollisuus tutustua myös satelliittien elektroniikkaan ja toimintaan. Kuva: Justus Mutanen

Työpajan jälkimmäinen osio avattiin tutustumalla kahteen fysiikan opetukseen liittyvään ryhmäyttämistapaan. Ensimmäinen ryhmäyttämistapa oli tuolileikki, jonka avulla opiskelijat tutustuvat SI-järjestelmään. Toinen ryhmäyttämistapa oli ryhmässä pelattava Blooket-peli FY05-opintojakson kertaamisen yhteydessä. Molemmat nämä työtavat löytyvät tämän dokumentin liitteistä.

Lisäksi työpajassa käytiin läpi esimerkkejä kielitietoisesta fysiikan opetuksesta. Työpajassa tutustuttiin siihen, mitä kielitietoinen opetus on ja miten kielitietoista opetusta voi toteuttaa fysiikan oppiaineessa. Viimeisessä osiossa osallistujat pääsivät tutustumaan ja keskustelemaan fysiikan kokeellisen työskentelyn arvioinnista, erityisesti valinnaisiin opintojaksoihin liittyen. Keskustelun pohjaksi käytiin läpi kaksi esimerkkiä kokeellisten työtapojen arvioinnista. Ensimmäinen liittyi FY05-opintojaksoon sekä siellä tehtävään jousitutkimukseen. Jousitutkimuksesta tehtiin raportti, jonka arvioinnissa hyödynnettiin työtä varten laadittua arviointimatriisia. Toinen esimerkki liittyi FY07-opintojaksolla tehtävään magneetin pudotuskokeeseen ja sen arviointiin.

Yhteisten esimerkkien jälkeen osallistujat jakaantuivat pienempiin ryhmiin ja keskustelivat siitä, millaisia kokeellisia töitä he arvioivat omassa opetuksessaan ja millä menetelmillä. Erilaisia esimerkkejä koottiin yhteiselle alustalle. Koonti näistä löytyy liitteenä.

Reflektio

Työpajojen tärkein anti sekä osallistujien että tutoropettajien mielestä oli se, että fysiikan opettajilla oli mahdollisuus tavata toisiaan ja keskustella fysiikan opettamiseen liittyvistä aihepiireistä. Aikaisempi yhteistyö kaupungin lukioiden välillä on ollut vähäistä ja käytännössä korona-ajan jälkeen tapaamisia ei ole ollut. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että työpajoissa olisi mahdollisuus keskustella fysiikan opetuksesta vapaamuotoisesti kollegoiden kanssa. Toki yhteinen kehys on tärkeä, mutta sen sisällä on hyvä olla väljyyttä, jotta keskustelulle on riittävästi aikaa. Lisäksi vapaamuotoisessa keskustelussa muodostui uusia yhteistyöideoita kollegoiden kanssa esimerkiksi kansainvälisistä yhteistyöprojekteista.

Lisäksi fysiikan opetuksen haasteiden ja menetelmien jakaminen oli osallistujien mielestä tärkeää. Osalla ei omassa lukiossa ole lainkaan kollegoita tai toinen kollega opettaa enimmäkseen toista ainetta. Kollegiaalista tukea voi olla vaikeaa saada omassa koulussa, joten muiden saman aineen opettajien tapaaminen on erityisen tärkeää. Vaikka keskustelulle olisikin kaivattu lisää aikaa, työpajan pituus (3h) oli hyvä kompromissi. Tällöin oppitunteja ei peruuntunut liikaa, mutta toisaalta päivä ei venynyt liian pitkäksi. Jos jatkossa työpajoja järjestettäisiin esimerkiksi vuosittain, kolmen tunnin työpaja toimisi varmasti paljon paremmin, sillä tällöin olisi mahdollisuus keskittyä yhteen teemaan ja keskusteluun tarkemmin.

Osallistujat pitivät aikataulua hieman tiiviinä. Tämä johtui osittain siitä, että mukana oli ulkopuolisia esiintyjä, joiden esitykset veivät aikaa yhteiseltä työskentelyltä. Toisaalta ulkopuolisille esiintyjille varattu aika oli melko tiukka, joten esitykset jäivät pintapuolisiksi. Osalle esiintyjien aiheet olivat jo ennestään tuttuja, minkä vuoksi kaikki eivät pitäneet niitä oleellisina. Vierailijoiden esitykset olisikin hyvä käydä tarkemmin läpi ennen tilaisuutta. Ohjelmaan olisi hyvä sisällyttää lisää aikaa kollegoiden kanssa keskusteluun. Kahvitauot tahtoivat venyä pitkäksi, sillä vapaamuotoinen keskustelu fysiikan opetuksen käytänteistä jatkui tauonkin aikana. Yhteinen teema, jonka ympärillä keskustellaan, on silti edelleen tarpeellinen.

Yhdeksi haasteeksi muodostui useamman aineen opettajat, jotka olisivat halunneet osallistua eri oppiaineiden pajiin. Tulevaisuudessa useampi oppiaine voisi olla samassa paikassa ja työpajan jakaa kahteen osaan. Tällöin työpajan osallistujilla olisi mahdollisuus valita sisältöä kahdesta eri oppiaineesta ja tavata eri oppiaineen kollegoita. Työpajamme järjestettiin korkeakouluilla. Jatkossa olisi hyvä järjestää työpajoja myös lukioissa. Tällöin osallistujilla olisi mahdollisuus tutustua konkreettisesti jonkin toisen koulun tiloihin ja välineisiin ja saada myös sitä kautta ideoita opetukseen.

Justus Mutanen

Vuosaaren lukio

Jarkko Sievi

Sibelius-lukio

5. Historian ja yhteiskuntaopin työpajoissa perehdyttiin kielitietoisuuteen ja tekoälyyn

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke mahdollisti Helsingin lukioiden historian ja yhteiskuntaopin opettajien kokoontumisen kahden työpajan merkeissä. Kolmen tunnin mittaiset työpajat järjestettiin Helsingin kielilukion tiloissa 25.10.2023 ja 17.1.2024.

Ensimmäisessä työpajassa käsitelimme kielitietoisuutta sekä pohdimme arvioinnin monipuolistamista ja tekoälyn tuomia haasteita oppiaineissamme. Toisessa työpajassa syvennyttiin tekoälyä käsittelevään teemaan. Tekoälystä luennoi oppimisteknologian pedagoginen asiantuntija, FM Antti Miettinen.

Tavoitteet

Työpajojen tavoitteena oli jakaa tietoa oppiaineiden kannalta keskeisistä teemoista. Oppiaineen sisäiset haasteet ovat hyvinkin samankaltaisia, vaikka Helsingin kaupungin lukiot ovat rakenteeltaan erilaisia. Näin ollen yhteinen keskustelu, osaamisen ja ideoiden jakaminen sekä oppiaineiden haasteiden kartoittaminen on tärkeää.

Työpajojen teemoiksi muodostuivat kielitietoisuus, arvioinnin monipuolistaminen ja tekoäly. Kielitietoisuuden opetuksen merkitys reaaliaineissa on kasvanut lukioiden monikulttuuristumisen myötä. Historian ja yhteiskuntaopin kannalta merkittäviksi haasteeksi koettiin tekoäly, joka vaikuttaa voimakkaasti myös oppiaineiden arviointiin. Tekoälyyn syvennyimme toisessa työpajassa tarkemmin. Työpajojen tavoitteena oli tuottaa yhdessä ideoita ja materiaaleja opetukseen.

Työpajojen rakenteet ja toiminnan kuvaus

Historian ja yhteiskuntaopin tutoropettajina toimivat Päivi Siltala-Keinänen Helsingin kielilukiosta ja Sofia Hyötyläinen Konepajan aikuislukiosta. Ensimmäiseen työpajaan kielitietoisuus valikoitui hankkeen teemojen joukosta. Kielitietoisuutta on käsitelty Helsingin kaupungin lukiossa jo pitkään, joten kokonaista työpajaa ei haluttu rakentaa tämän teeman varaan. Toiseksi teemaksi sen rinnalle valikoitui arvioinnin monipuolistaminen ja tekoäly.

Ensimmäisessä työpajassa tutoropettajat esittelivät aiheet muille opettajille, ja teemoja työstettiin pienissä ryhmissä. Opettajat pohtivat kielitietoista opettamista ja tekoälyn tuomia haasteita arvioinnin näkökulmasta historian ja yhteiskuntaopin oppiaineissa. Pohdinnan tulokset koottiin Padlet-alustalle. Työpajan lopussa ryhmien ideat käytiin yhdessä läpi. Yhteisen ideoinnin pohjalta tutoropettajat kokosivat listan kielitietoisia vinkkejä historian ja yhteiskuntaopin opetuksen avuksi.

Ensimmäisen pajan palautekyselyssä opettajat toivoivat tekoälyn laajempaa käsittelyä toisessa työpajassa. Työpajaan toivottiin puhujaa, joka olisi hyvin perillä tekoälyn tuomista haasteista ja toisen asteen koulutuksesta. Selvittelyn tuloksena Päivi Siltala-Keinänen löysi oppimisteknologian pedagogisen asiantuntijan, Antti Miettisen, puhumaan tilaisuuteen.

Tammikuun työpaja alkoi Antti Miettisen (kuvassa) luennolla. Hänen luentonsa jälkeen opettajat työstivät pienryhmissä ideoita ja tehtäväesimerkkejä historian ja yhteiskuntaopin opetukseen. Pienryhmien ehdotukset koottiin työpajan yhteiseen Classroomiin. Ryhmien ideat esiteltiin työpajan lopussa muille. Classroomin materiaalien pohjalta tutoropettajat työstivät valmiit esimerkit ja vinkit jaettavaksi materiaaliksi. Kuva: Sofia Hyötyläinen

Reflektio

Helsingin kaupungin lukiot ovat luonteeltaan ja painotuksiltaan hyvin erilaisia. Ilmiöt, jotka ovat toisessa lukiossa arkipäivää, hämmästyttävät toisen koulun opettajia, siksi työpajoille on haastavaa löytää kaikille yhtä merkittävää teema. Näin tapahtui esimerkiksi kielitietoisuuden ongelmakohtien käsittelyssä. Kielitietoisuus oli hankkeen teemoissa vahvasti esillä, mutta monessa Helsingin kaupungin lukiossa se on ollut jo pitkään integroituneena opetukseen. Sama haaste oli myös tekoälyn kanssa, vaikka sen tuomat ongelmat eivät olleet monelle yhtä tuttuja. Toiset opettajat olivat aiheeseen todella perehtyneitä, mutta toiset taas olisivat toivoneet vielä konkreettisempaa perehtymistä tekoälyn ohjelmistoihin.

Työpajat antoivat Helsingin kaupungin lukioden opettajille mahdollisuuden tavata ja keskustella oppiaineen ajankohtaisista teemoista. Kollegoiden tapaaminen, oppiainekohtainen keskustelu ja yhteinen kehittäminen koettiin tärkeäksi hankkeen työpajoissa.

Sofia Hyötyläinen

Konepajan lukio

Päivi Siltala-Keinänen

Helsingin kielilukio

6. Kemian opetuksen työpajoissa käsiteltiin hyvinvointia ja kielitietoisuutta

Kemian työpajat Helsingin kaupungin kemianopettajille pidettiin lokakuussa 2023 ja tammikuussa 2024. Pajan pitäjinä toimivat Jaana Herranen Ressun lukioista ja Heli Kylmälä Helsingin Medialukiosta. Ensimmäisessä työpajassa vierailtiin Kumpulassa Luonnontiedelukiossa sekä Helsingin yliopiston Kemianlaitoksen tiloissa Kemianluokka Gadolinissa ja toinen työpaja pidettiin Ressun lukion tiloissa. Työpajoissa keskityttiin kielitietoisuuteen kemian opetuksessa sekä kaikille pakollisen KE01+02-opintokokonaisuuden opettamiseen.

Tavoitteet

Ensimmäisessä työpajassa aiheena oli kielitietoisuus kemian opetuksessa. Tavoitteena oli saada kemian opettajat keskustelemaan muun muassa erilaisista virhekäsityksistä, jotka voivat haitata opiskelijoiden oppimista ja toisaalta pohtia, millaisia oletuksia teemme opettajina opiskelijoiden ennakkotietojen suhteen.

Toisen työpajan tavoitteiksi asetettiin pakollisen opintojakson KE01+KE02 sisällön pohtiminen sekä hyvinvointiteema. Ensimmäinen tavoite valittiin, koska kyseinen opintojakso sisältää hyvin paljon asiaa ja tarkoituksenamme oli pohtia lukion opetussuunnitelman pohjalta keskeisimpiä sisältöjä ja tavoitteita sekä kerätä vinkkejä ja hyviksi havaittuja kokemuksia erityisesti vaikeiden sisältöjen opettamiseen. Työpajassa pyrittiin saamaan ohjatun keskustelun avulla konkreettisia ideoita, jotka voisivat helpottaa opettajien jokapäiväistä työtä.

Toiminnan kuvaus

Työpaja 1

Työpajassa esittelimme kielitietoisuuden pääteemoja yleisesti sekä kemian opetuksen näkökulmasta. Keskityimme erityisesti kokeellisuuden oppimiseen ja opettamiseen, sillä se on keskeinen kemian opetuksen didaktinen keino ja osa kemiaa tieteenä. Lisäksi tutustuimme toisiimme ja teimme kierroksen Helsingin luonnontiedelukion tiloissa nähdäksemme, miten uudessa lukiossa opetustilat sekä kemian väline- ja kemiakaalivarastot oli järjestetty.

Helsingin yliopiston kemian laitoksen tiedeluokka Gadolinissa meille esiteltiin tiedeluokan toimintaa, minkä jälkeen teimme kokeellista työtä kasvien väriaineisiin liittyen muokkaamiemme työohjeiden avulla. Kyseinen työohje valikoitui, koska se soveltuu lukio-opetukseen ja sisältää vaikeita käsitteitä. Työohjetta oli muokattu lisäämällä siihen apukysymyksiä, joiden tarkoitus oli innostaa osallistujia pohtimaan kemian käsitteitä sekä niiden mahdollisesti tiedostamatonta haastavuutta opiskelijoiden näkökulmasta. Työtä oli myös lyhennetty, jolloin meillä jäi enemmän aikaa keskittyä nimenomaan käsitteisiin ja käsitteiden oppimiseen. Työpajan lopuksi keräsimme toiveita seuraavaan työpajaan.

Työpaja 2

Työpajan suunnittelussa pyrittiin ottamaan opettajien toiveita huomioon ja näin ollen käsitteiden oppiminen jätettiin vähemmälle ja keskityimme konkreettisiin opetusideoihin. Toisessa työpajassa esittelimme lyhyesti koonnin edellisen työpajan työohjeen kysymyksistä ja vastauksista. Lisäksi olimme koonneet tutkimustietoa erään työohjeen keskeiseen, mutta haastavaan käsitteeseen, poolisuuteen liittyvistä virhekesityksistä.

Heli esitteli pakolliselle KE01+02-opintojaksolle kehittämänsä alkukartoituskyselyn ja pajaan osallistuneet opettajat esittivät siihen ja omaan diagnostiseen arviointiinsa liittyviä, hyviä huomioita. Tämän jälkeen siirryimme ryhmissä pohtimaan ja kirjaamaan pakolliseen opintojaksoon liittyviä huomioita. Keskustelimme, mitä erilaisia kokeellisia töitä kouluissa toteutetaan ja mitä haasteita sekä vinkkejä opettajilla opintojakson toteuttamiseen on.

Työpajaan sisältyi myös rentoutushetki, jonka meille piti oppilaitoksen liikuntacoach. Tarkoitus oli näyttää esimerkki liikuntacoachin käytön mahdollisuuksista ja rentoutua, mikä on opettajan työssä tärkeää myös muistaa. Rentoutushetken ja kahvitauon jälkeen jatkoimme pakollisen opintojakson pohtimista sekä kävimme tutustumassa koulun tiloihin, kuten kemian varastoon.

Reflektio

Molemmat kemian työpajat sujuivat mielestämme sekä palautteen perusteella hyvin. Ennen ensimmäistä työpajaa koimme haastavaksi ennakoida ajankäyttöä ja kolme tuntia tuntui etukäteen pitkältä. Olimmekin suunnitelleet molempiin työpajoihin lisäsisältöä, jota olisimme voineet käydä läpi, mikäli aikaa olisi jäänyt yli. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan aikataulutus onnistui hyvin ja sisältöä oli juuri sopivasti aikaan nähden. Ensimmäisessä työpajassa huomasimme kahvitauon aikana, että opettajille on luontevaa keskustella erilaisista opintojaksojen haasteista ja käytössä olevista opetusmateriaaleista sekä koulun opetusresursseista ilman sen kummempaa ohjausta. Tämän perusteella toisen työpajan aihe oli luonteva valinta, ja päädyimme jättämään sinne keskustelulle enemmän aikaa.

Vierailu Helsingin yliopistossa kemianluokka Gadolinissa oli kivaa vaihtelua muuten teoria- ja keskustelupainotteiseen työpajaan. Paikka oli monille ennestään tuttu, mutta vierailu oli hyvä muistutus yliopiston tarjoamista mahdollisuuksista korkeakouluysteistyöhön toisen asteen oppilaitosten kanssa. Gadolin järjestää esimerkiksi etävierailuja, jolloin kokeellisuutta voi tehdä omassa oppilaitoksessa etäohjauksessa ilman, että matkoihin täytyy resursoida aikaa tai rahaa. Lisäksi koimme, että kielitietoisuutta ja kielen merkitystä kemian käsitteiden oppimisessa on helpompi käsitellä konkreettisen tekemisen, kokeellisuuden yhteydessä.

Vetäjinä yllätyimme, että keskustelu kielitietoisuudesta käsitteenä oli välillä haastavaa. Aihe itsessään on kuitenkin tärkeä ja hankkeen päätavoitteita, joten koimme, että oli tärkeää taustoittaa opettajille, mistä kielitietoisessa opetuksessa on kyse, jotta sitä voitaisiin käsitellä kemian opetuksen kontekstissa. Jotta oppiminen olisi tehokasta, opetuksen tulisi olla kielitietoista. Palautteen perusteella päädyimme kuitenkin rakentamaan toisen työpajan enemmän kemian opetuksen mahdollisuuksien ja haasteiden ympärille, ilman tiukkaa fokusta kielitietoisuuteen.

Koimme, että erityisesti ensimmäisessä työpajassa oli tärkeää tutustua toisiimme. Toinen työpaja oli helpompi järjestää, kun olimme tuttuja ennestään. Näin projektin alussa kaksi kolmen tunnin työpajaa oli toimiva ratkaisu, jatkossa työpajoja ei mielestämme kannata olla kuin yksi vuodessa. Moni kokee yhteiset tapaamiset kuormittavina kiireisessä arjessa, jolloin olisi hyvä, että tapaamisia ei olisi niin monta, jotta mielekkyys säilyy. Yhteistyö kollegoiden kesken on jo nyt madaltanut kynnystä ottaa yhteyttä toisen lukion opettajaan ja kysyä apua ja vinkkejä, miten tietyt asiat on koettu toimivaksi toisissa lukioissa. Lisäksi oma työ on mielekkäämpää, kun saa uusia ideoita kollegoilta. Meillä kaikilla on eri määrä saman aineen kollegoita kouluissa, joten verkostoituminen on senkin vuoksi äärimmäisen tärkeää ja nämä työpajat edistivät sitä hyvin.

Saimme koottua työpajoista tärkeimpiä pointteja ylös, mutta jatkoa ajatellen täytyy miettiä vielä tarkemmin, miten puolittain ohjatun, mutta kuitenkin vapaan keskustelun pääteemat tulee kirjattua ylös. Moni juttelee mielellään, mutta asioiden ylös kirjaaminen on hankalaa. Täytyy pohtia, olisiko hyvä jakaa ryhmissä kaikille jäsenille jokin tietty rooli, jossa yksi toimisi kirjurina ja siten saataisiin kirjallista materiaalia enemmän.

Heli Kylmä

Helsingin Medialukio

Jaana Herranen

Ressun lukio

7. Kuvataide: saavutettavuuden ja hyvinvoinnin näkökulmia opetukseen

Helsingin kuvataidelukion kuvataideopettajat Tomi Uusitalo ja Heikki Heinonen järjestivät Helsingin kaupungin lukioden kuvataideopettajille (noin 25 opettajaa) kaksi kolmetuntista työpajatapaamista. Tapaamiset olivat 25.10.2023 Metropolia ammattikorkeakoulun Arabian kampuksella ja 17.1.2024 Suomenlinnassa Taidekoulu Maan tiloissa ja HAA-galleriassa.

Tavoitteet

Hankkeen tavoitteista keskityimme erityisesti saavutettavuuteen ja hyvinvointiin. Sen lisäksi tavoitteena on, että kuvataideopettajat tutustuvat toisiinsa, mikä mahdollistaa ammatillisen verkostoitumisen ja vertaistuen. Se on tärkeää, sillä moni kuvataideopettaja on koulunsa ainoa aineensa opettaja ja jaamme paljolti samoja haasteita. Työpajoissa kuvataideopettajat jakavat toisilleen hyviä käytänteitä ja saavat ajankohtaista tietoa visuaalisten alojen jatko-opintomahdollisuuksista. Kuvataideopettajien tulee tuntea ajankohtaiset jatko-opintomahdollisuudet. Lisäksi opiskelijänäkökulmasta niiden tunteminen voi tukea hyvinvointia, kun tietää millaisia erilaisia opintomahdollisuuksia on lukion päättymisen jälkeen.

Työpaja 1

klo 13.00–13.15 Kahvit ja kuulumiset

klo 13.15–13.45 Johdanto: Lukion laatu ja saavutettavuus -mitä, miten & miksi?

klo 13.45–14.30 Keskustelu aiheesta & keskustelujen yhteenveto

klo 14.30–15.00 Metropolian muotoilun opintojen esittely
(Koulutussuunnittelijat Laura Kivistö & Katri Laitinen)

klo 15.00–16.00 Metropolian XR Centerin esittely (Technical Specialist Mikko Höök)
Metropolia AMK:in kulttuurialan koulutusvaihtoehdot ovat
Digitaalinen muotoilu, Sisustusarkkitehtuuri, Tekstiilisuunnittelu,
Teollinen muotoilu, XR Design,

Visuaalisen viestinnän muotoilu, 3D-animointi ja -visualisointi,
Motion Graphics, Kulttuurintuottaja, Esitys- ja teatteritekniikka,
Konservaattori, Media- ja elokuva sekä Vaatetusala.

Työpaja 2

klo 13.00–13.15 Lautta Kauppatorilta Suomenlinnaan

klo 13.15–13.30 Siirtyminen [Taidekoulu Maahan](#)

klo 13.30–14.00 Tutustuminen Taidekoulu Maahan koulun rehtorin H. Ouramon johdolla

klo 14.00–15.15 Keskustelu: hyvinvointi lukion kuvataideopetuksessa & keskustelujen yhteenveto. Keskustelusta tehtiin koonti: hyvinvointi kuvataideopetus-manifesti.

klo 15.15–15.30 Siirtyminen HAA-galleriaan

klo 15.30–16.15 HAA-galleriassa Maaria Jokimiehen näyttelyyn tutustuminen taiteilijan johdolla

klo 16.20–16.35 Lautta lähtee Suomenlinnasta Kauppatorille

Reflektio

Työpajoissa kuvataideopettajille oli tärkeätä kohdata kollegoita ja vaihtaa ajankohtaisia kuulumisia. Rauhalliselle keskustelulle oli tarvetta, ja se mahdollisti vertaistukea. Monessa lukiossa on vain yksi tai kaksi kuvataideopettajaa.

Keskustelussa nousi esiin myös monia muita asioita. Iloa tuo kollegat, heidän kanssaan toteutettu yhteisopettajuus ja muu yhteistyö, ideointi ja ajatusten vaihto, sekä yleinen apu ja tuki. Samoin se, että kuvista valitaan hyvin ja nuoret ovat kivoja. Oppilaiden oppimiskokemukset antavat voimaa, jaksamista ja iloa työhön. Työltä toivotaan uuden oppimista ja työssä kehittymistä. Haasteita tuottaa isot ryhmäkoot, opiskelijoiden vaikeus lukea ohjeita ja keskittyä koko tunnin ajan, mikä korostaa tarvetta yksilölliselle ohjaukselle. Se on kuitenkin vaikeaa, koska ryhmäkoot ovat isot. Isoista ryhmistä seuraa myös melua.

Koronan vaikutus sosiaalisiin taitoihin näkyy edelleen, ja alleviivaa ryhmäytymisen tarvetta. Opiskelijoiden haasteet huolettavat myös opettajia: tähän liittyy esimerkiksi opiskelijoiden jaksaminen, uskallus jakaa omaa prosessia, työhön ryhtyminen, siinä eteneminen ja aikataulujen pitäminen. Myös opiskelijoiden taitotasossa on suurta hajontaa, mikä aiheuttaa omat haasteensa kuvataideopetukselle. Kaiken kaikkiaan lukio-opiskelijoiden haasteet hyvinvoinnissa ovat paljon esillä kuvataideopetuksessa, ja ajatusten ja kokemusten vaihto aiheesta oli hedelmällistä. Moni työpajaan osallistunut kuvataideopetta piti kollegoiden kohtaamista kaikkein antoisimpana.

Kuvataideopettajien mielestä oli tärkeää kuulla jatko-opiskelupaikkojen ajankohtaisesta tilanteesta ja moninaisuudesta pääkaupunkiseudulla. Toteutetut vierailut Metropolia ammattikorkeakouluun ja Taidekoulu Maahan vastasivat tähän tarpeeseen. Konkreettinen tiloihin tutustuminen ja koulutusohjelmista kuuleminen antoi kuvataideopettajille tärkeää ja ajankohtaista tietoa lukiolaisten jatkokoulutusmahdollisuuksista. Opettajat voivat ohjata opiskelijoitaan lukioissa kulttuuri- ja taidealojen jatko-opintopaikkoihin.

Työpajoista kerätyn palautteen perusteella niihin oltiin erittäin tyytyväisiä ja osallistujat olivat sitä mieltä, että työpajoissa käsiteltiin oppiaineen kannalta hyödyllisiä asioita.

” Erinomaista keskustelua, kiinnostavaa tietoa alan koulutustarjonnasta opiskelijoille, hyviä ideoita opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseen. Sain paljon hyvinvointiin liittyviä ajatuksia ja käytännön työhön liittyviä ideoita, joita aion toteuttaa työssäni. Vuorovaikutus kollegoiden kanssa auttaa myös oman työskentelyn ja toimintatapojen arvioinnissa. On arvokasta saada kuulla toisten kokemuksia ja näkemyksiä.
– avovastauksissa todettua

” Ohjelmaan kuului molemmilla kerroilla oppilaitosvierailu, se oli aivan huippua. Nyt pystyy kohdentamaan paremmin opiskelijoille annettavaa infoa jatko-opintopaikoista.”
– osallistujapalaute

” Keskustelu ainekollegoiden kanssa on aina hedelmällistä ja ihanaa.”
– osallistujapalaute

” Varsinkin tämä toinen tapaaminen tavoitti myös hyvinvointiin liittyviä pointteja; retkeily Suomenlinnaan oli oivallinen poistuma normaaliympyröistä ja ruokki kuvismaikan visuaalisen nälän täyttymistä.”
– osallistujapalaute

100 % osallistujista oli sitä mieltä, että ainekohtaisia tapaamisia tulisi jatkaa tulevaisuudessa.

Tomi Uusitalo

Helsingin Kuvataidelukio

Heikki Heinonen

Helsingin Kuvataidelukio

8. Liikunnan ja terveystiedon työpajoissa käsiteltiin saavutettavuutta ja arvioinnin monipuolistamista

Työpajat pidettiin Mäkelänrinteen lukiossa (25.10.2023) ja Sibelius-lukiossa (17.1.2024). Työpajat tähtäsivät liikunnan ja terveystiedon opetuksen kehittämiseen. Alla pajojen tavoitteet:

- Perehtyminen/keskustelu liikunnan saavutettavuuteen ja liikuntacoach-toimintaan
- Tutustua opetussuunnitelman tukimateriaaleihin ja liikunnan lukutaitoon
- Kielitietoisuus terveystiedossa
- Ajatusten ja keskustelun herättäminen
- Liikunnan arvioinnin monipuolistaminen ja laatu sekä yhdenvertaistaminen
- Keskustella liikunnan ja terveystiedon opetussuunnitelmien toteuttamisesta
- Perehtyä liikunnan lukiodiplomeihin

Toiminnan kuvaus

Työpaja 1

Liikunnan saavutettavuus ja liikuntacoach-toiminta

Ensimmäisellä kerralla pohdittiin liikuntacoach tiimivettä Lilja Grönroosin johtamana liikunnan saavutettavuutta. Lilja esitteli liikuntacoach toimintaa ja järjestelmää. Liikuntacoach-toiminnan tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin, opiskelukyvyn, osallisuuden ja oppilaitokseen kiinnittymisen tukeminen liikkumisen keinoin. Toimintamalli on Helsingin kaupungin kehittämä ja käytössä.

Liikuntacoach Lillin johdolla keskustelimme:

- Miten liikuntacoachit voivat tukea liikunnan opetusta?
- Millaisia yhteistyömahdollisuuksia on Sibiksessä käytetty?
- Miten liikuntacoachit vähentävät liikunnan intersektionaalisuutta?
- Miten liikuntacoachit ovat osana koulu yhteisöä?

Työpajassa käytiin läpi, minkälainen on norminmukainen liikkuja tutkimuksen (Kauravaara ja Rönkkö, kts. diat) pohjalta ja taustatekijöitä, joiden on havaittu aiheuttava haasteita liikunnan saavutettavuudelle. Liikuntavälipalaksi oli pieni aivopähkinäjumppa osallistujille.

Työpajassa käsiteltiin myös kielitietoisuutta, joka on hankkeen yksi tavoitteista. Teemaa käsiteltiin terveystiedon materiaalien näkökulmasta. Tähän liittyen tehtiin käytännön harjoitus arkikielen ja tieteellisen kielen eroista.

Teimme myös kahdeksan assosiaatiosanan tehtävän, jonka avulla jaoimme ajattelumme ja mielle yhtymiemme moninaisuutta liikunnasta. Kävimme läpi opetussuunnitelman tukimateriaaleja ja liikunnan lukutaidon käsitettä, joka antaa ymmärrystä liikunnan laaja-alaiseen oppimiseen ja motivaation kehittymiseen. Tätä varten hyödynsimme Jyväskylän yliopiston apulaisprofessori Kasper Salinin (2023) materiaalia. Viimeisenä tehtävänä oli tehdä SWOT-analyysi omasta opettajuudesta ennen Urhea-akatemia tilojen esittelyä.

Työpaja 2

Toisessa työpajassa tapasimme Sibelius-lukiossa. Työpajan alussa vaihdoimme ajankohtaisia asioita ja kuulumisia, jonka jälkeen pääsimme käsittelemään toisen työpajan varsinaisia teemoja, jotka olivat opetussuunnitelmaan toteuttaminen ja lukiodiplomit. Edellisen työpajan tuloksena ehdimme myös keskustella arvioinnin monipuolistamisesta ja sen laadusta, koska se oli noussut SWOT-analyyseissä eniten esille. Huomioita kertyi arvioinnin monenlaisista käytänteistä ja siihen vaikuttavista asioista. Liikunnan opetuksen formatiivinen arviointi oppimista ohjaavana välineenä on enemmän ja vähemmän tiedostettuna toimintana mukana. Keinoja siihen on monenlaisia, mutta liikunnassa eniten käytetään opetuksen aikana olevaa keskustelua tai oppijan reflektointia tukevia tehtäviä. Tästä liikunnan ja terveystiedon opettajien yhdistys (Liito ry) järjesti keväällä 2024 Tommi Norpan vetämän koulutuksen.

Työpajassa puhututtivat myös liikunnan opetustilat, joiden järjestämisessä on paljon erilaisia käytäntöjä ja vastuukysymykset tilojen suhteen (esim. ylioppilaskirjoitusten aikana) pohdituttivat. Tapaamisessa jaoimme toimivia käytänteitä ongelmien ratkaisemiseksi.

Reflektio

Liikunnan ja terveystiedon opettajat osallistuivat erinomaisesti pajoihin ja huomattiin, että yhteisiä keskustelufoorumeita kaivataan paljon. Puhetta oli yhteisistä haasteista opetuksen järjestämisen näkökulmasta ja pohdittiin opetuksen sisäisiä asioita kuten formatiivinen ja summatiivinen arviointi. Keskustelua oli siitäkin, kuinka laadukkaan liikunnan pedagogiikan toteuttamisen kannalta on lähes välttämätöntä, että opettajat panostavat soveltuvien opetuspaikkojen selvittämiseen/varaamiseen. Tässä koulutuksen järjestäjän rooli on tärkeä mahdollistajana.

Vetäjänä kiinnitin huomiota siihen, kuinka opettajien työympäristöt voivat erota paljonkin toisistaan esimerkiksi opetustiloihin, kulttuurien moninaisuuden huomioimiseen tai opiskelijoiden motivointiin liittyen.

Havainnot tutoropettajana toimimisesta

Opettajilla on moninaisia haasteita ja vahvuuksia, joten kaikille sopivia aiheita työpajaan on haastava löytää. Oleellista on, että kyseessä oleva koulutus on juuri oikealle kuulijakunnalle suunnattu. Esimerkiksi hankkeen teemat osuvat toisiin oppiaineisiin paremmin kuin toisiin, jolloin tutoropettajan roolin merkitys korostui. Tutoropettajat pystyvät nostamaan oman oppiaineensa ydinkohtia työpajoihin.

Yhden tutoropettajan vetämänä projekti oli työläs. Suunnitelmia tehdessä keskustelupari olisi voinut avata näkökulmia enemmän. Taustatyötä auttoi osallistuminen koulutuksiin kuten THL:n kouluterveyskyselyn julkaisutapahtumaan. Myös kontaktit ja yhteydenpito oman oppiaineiden osaajiin antoi hyvää tukea työpajojen suunnitteluun, kuten opetusneuvos Matti Pietilä (liikunta), terveystiedon opetusneuvos Mirka Råback ja Kati Taipale, yhteistyö Kasper Salinin kanssa, joka on Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan apulaisprofessori.

Josefina Koski

Sibeliuksen lukio

9. Psykologian opettajat kielitietoisuuden ja vuorovaikutuksen äärellä

Helsingin kaupungin lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushankkeessa psykologian opettajat tapasivat toisensa tutoropettajien Susanna Nyblinin ja Anu-Elina Väkeväisen suunnittelemissa työpajoissa syyskuussa Aalto-yliopistolla Otaniemessä ja tammikuussa Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan psykologian osastolla Meilahdessa. Psykologian koulutusohjelmien esittelyjen lisäksi psykologian opettajat paneutuivat kielitietoiseen toimintaan ja oppitunneilla tapahtuvan vuorovaikutuksen kehittämiseen opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi.

Tavoitteet

Työpajojen tarkoituksena on tarjota psykologian opettajille aikaa ja mahdollisuus osaamisen jakamiseen ja yhteiseen reflektointiin omasta työstään sekä jotain uutta psykologian saralta. Valitsimme esittelykohteiksi Aalto-yliopistossa toimivan teknillisen psykologian koulutusohjelman ja Helsingin yliopistolla lääketieteellisen tiedekunnan psykologian osastolla alkavan uuden soveltavan psykologian koulutusohjelman.

Ensimmäiseksi työpajan aiheeksi valikoitui tutoropettajille hankkeessa tarjottujen teemojen pohjalta kielitietoisuus. Psykologian opettajat ovat oppiaineessaan tekemisissä psykologisen ja ylipäänsä tutkimuksellisen kielen kanssa. Psykologisen käsitteistön opettamisessa opettajan täytyy tietoisesti opettaa sekä psykologian tieteellistä käsitteistöä että psykologisia teorioita ja malleja erilaisista ilmiöistä. Opiskelijoiden heterogeenisen kielenhallinnan takia oppiaineen kielen ja käsitteistön opettaminen on haasteellista. Keskustelu käsitteiden sisältöjen ja niiden etymologian avaamisesta kollegoiden kanssa antaa oivalluksia omaan arkityöhön.

Toisen työpajan aiheeksi valikoimme vuorovaikutuksen opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseksi opettajille tehdyn kyselyn pohjalta. Kyselyn mukaan opettajat olivat toivoneet opiskelijoiden hyvinvointia tukevaa pedagogiikkaa, opiskelijoiden hyvinvointia vahvistavan palautteen antamista, oppimiskyvyn ja -taitojen lisäämistä ja ryhmäyttämistä ja ryhmien työskentelyn ohjaamista. Yhdistimme kyseisiä aiheita rastytyöskentelyyn, jonka tavoitteena oli johdattaa opettajat keskustelemaan käyttämistään toimivista menetelmistä ja oppimaan sekä toisiltaan että rasteille tekemistämme lisämateriaaleista. Psykologian opettajat ovat oppiaineensa sisällön ansiosta usein perillä vuorovaikutus- ja ryhmäytymismenetelmistä. Opettajat motivoitiin työskentelyyn siten, että he jakaisivat osaamistaan myös muiden oppiaineiden opettajia varten.

Toiminnan kuvaus

Lokakuun työpajassa Kielitietoisuus-aiheen yhteydessä ajankohtaiseksi vierailu- ja esittelykohteeksi valitsimme Teknillisen psykologian koulutusohjelman esittelyn Aalto-yliopistossa Otaniemessä yliopistonlehtori Sanna Suorannan toimesta. Koulutusohjelman ja yliopistoalueen esittelyyn meni suunniteltua pidempi aika, minkä takia kielitietoisuus-työpajan osuus supistui.

Työpaja aloitettiin yhteisellä kartoituksella, mistä puhumme, kun puhumme kielitietoisuudesta psykologian opetuksessa. Opettajat ottivat kantaa janatyöskentelyssä siihen, mikä kunkin opettajan tilanne ja asenne on kielitietoisuuteen. Hyödynsimme Katriina Rapatin koulutuksen aineistoja kielitietoisuuden teorian ja soveltamisen osalta. Toimme esille esimerkkejä kielitietoisuuden huomioimisesta psykologiasta tutujen esimerkkiaiheiden opettamisessa. Pohdimme yhdessä myös sitä, miten ohjaamme opiskelijoita tunnistamaan ja vastaamaan erilaisia tekstilajeja edustaviin tehtäviin ja ylioppilaskoetehtävien erilaisiin kysymyksiin sisältäviin tehtäviin. Psykologisen käsitteistön opettamisen haasteista syntyi runsaasti keskustelua.

Tammikuun työpajan järjestimme Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan Psykologian osastolla. Asiantuntijoina olivat psykologian uuden soveltavan psykologian koulutusohjelman koordinoijat yliopistonlehtorit Viljami Salmela ja Matilda Sorkkila sekä koulutussuunnittelija Satu Sallasmaa.
Kuva: Anu-Elina Väkeväinen

Kahvittelun jälkeen käynnistimme vuorovaikutteisen työpajan aiheesta Vuorovaikutus opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäjänä. Opettajat viriteltiin ryhmätyöskentelyyn harjoitteella, jossa pyysimme opettajia jakautumaan ryhmiin etunimen ensimmäisten kirjainten mukaan. Opettajat viriteltiin keskusteluun ja turvallisen tilan luomiseen parikeskustelulla omasta lempipaikasta. Parit jakoivat omalla vuorollaan kuvauksensa omasta lempipaikastaan. Päivän teemaan virittäytyminen tapahtui keskustelulla psykologisen turvallisuuden määritelmästä, sen synnyttämisestä ja tunnistamisesta.

Varsinaisen työskentelyn tavoitteena oli paneutua keskustelemaan ja kokoamaan keinoja, joilla opettajat voivat lisätä opiskelijoiden hyvinvointia ja opiskeluintoa. Olimme valinneet aiheiksi turvallisen oppimisympäristön luomisen, opiskelijoiden ryhmään kiinnittymisen vahvistamisen ja ryhmissä tapahtuvan vuorovaikutuksen tukemisen. Ryhmien työskentely tapahtui neljällä rastilla. Ryhmien toimintaohjeena oli keskustelun kautta koota toimivia käytänteitä ja kehitellä ideoita arkisiin oppituntien vuorovaikutustilanteisiin. Kullakin rastilla oli tapauskuvaus ja siihen liittyviä keskustelukysymyksiä ja taustamateriaaleja.

Rastien aiheet olivat:

1. Ryhmytyminen: harjoituksia ryhmiin jakautumiseen ja toisiin tutustumiseen.
2. Ryhmissä toimimisen ja keskustelemisen ohjeistus.
3. Ryhmään kiinnittyminen, erityisesti yksinäisen opiskelijan mukaan ottaminen.
4. Opettajan ammatillinen rooli vuorovaikutuksen edistäjänä.

Kuva: Anu-Elina Väkeväinen

Rastityöskentelyn jälkeen kävimme yhteisen keskustelun opettajien vastuullisesta roolista vuorovaikutuksen ja ryhmytyksen edistäjinä ja siitä, mitä opettajat saivat yhteisestä työskentelystä omaan arkityöhönsä.

Reflektio

Työpajojen tutustumiskohteet ja sijainnit, teknillisen psykologian koulutusohjelma Aalto-yliopistossa Otaniemessä ja soveltavan psykologian tutkimussuunta psykologian osastolla Meilahdessa saivat myönteisen vastaanoton. Selkeä enemmistö oli tyytyväisiä, kun tutustuimme psykologian opintoihin yliopistoväen esitteleinä. Seuraavaksi sijainniksi toivottiin kuitenkin jotain koulua, psykologian laitokset koettiin kaukana oleviksi.

Valitsemamme aiheet kielitietoisuus ja vuorovaikutus opiskelijan hyvinvoinnin edistäjänä jakoivat mielipiteitä. Palautteissa kielitietoisuuden käsittelemisestä osa sanoi aiheen olleen erittäin hyödyllistä ja lisäneen aiheen tiedostamista, osa taas koki kuulleensa kielitietoisuudesta jo lops-työskentelyn yhteydessä riittävästi. Vuorovaikutuksen edistäminen oppituntitilanteissa, psykologisen turvallisuuden edistäminen, ryhmyttämisen menetelmät, yksinäisen opiskelijan auttaminen vuorovaikutukseen ja ryhmän toiminnan ohjaaminen olivat aiheita, joista opettajat jakoivat runsaasti ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Tarjosimme aiheen heille sillä oletuksella, että psykologian opettajilla on aiheeseen liittyvää teoreettista ja kokemuksellista osaamista niin paljon, että sitä on tarpeellista jakaa myös muiden oppiaineiden opettajien käyttöön. Työpajassamme oli opettajia eri pituisilla opettajakokemuksilla. Seuratessamme ryhmien keskustelua ja työskentelyä teimme havaintoja, että jokaisella oli annettavaa toisille ryhmän jäsenille. Aiheista on myös tehty paljon tutkimuksia, joiden pohjalta opettajan mielestämme tulee toimia. Tarjosimme opettajille rasteilla paljon teoreettista taustamateriaalia keskustelun pohjaksi. Tämän ratkaisun teimme sen takia, ettemme kokeneet olevamme kuitenkaan vertaisina opettajina sen enempää asiantuntijoita heihin verrattuna. Opettajat kuitenkin kokivat ne tarpeellisiksi, kun pyysivät työpajan teoria- ja ideaosuudesta materiaalin itselleen.

Valitsimme työtavoiksi yhteisen keskustelun, pariporinat, ryhmytyöskentelyn rastitehtävien ääressä. Valitsemamme työskentelytavat, keskustelu ryhmissä ja rastityöskentely, jakoivat mielipiteitä. Ryhmissä opettajat vaikuttivat keskustelemaan motivoituneesti sekä jakavan kokemuksiaan että kehittävästi ideoita yhdessä. Palautteessa oli hajaannusta. Suurin osa piti aiheita tärkeinä ja kollegoiden kanssa keskustelua, ideointia ja konkreettisten vinkkien saamista hyödyllisinä, mutta joidenkin mielestä ryhmässä keskustelu oli liian vanha ja tuttu työtapana.

Haasteellista palautteiden perusteella oli tarjota sellaista aihetta ja toimintatapaa, että työpäivänsä päätteeksi paikalle saapuvat opettajat olisivat tyytyväisiä ja kokisivat saavansa vastinetta ajalleen. Oletimme opettajien mielellään keskustelevan ja jakavan osaamistaan ja kokemuksiaan toisilleen opettajan arjen työhön liittyvistä aiheista. Osallistujien palautteet kuitenkin hajaantuivat ja olivat osin vastakkaisia. Enemmistö piti kollegoiden tapaamista ja yhteistä keskustelua ja ideoiden jakamista antoisana ja ryhmissä tapahtuvaa työskentelyä onnistuneena. Eniten aiheista sai kannatusta opettajan arkeen liittyvät aiheet. Lähes kaikki olivat sen kannalla, että oppiainekohtaisia työpajoja tulisi jatkaa tulevaisuudessa. Työtapoihin on jätettävä yhteiselle keskustelulle aikaa ja kehiteltävä jotain tuoreita työtapoja. Tapaamispaikaksi sovimme helppojen kulkuyhteyksien varrella olevan lukion.

Susanna Nyblin

Alppilan lukio

Anu-Elina Väkeväinen

Etu-Töölön lukio

10. S2-opettajat Kansalliskirjastossa ihmettelemässä nykyistä ja tulevaa

Helsingin kaupungin lukioiden suomi toisena kielenä opettajat kokoontuivat 25.10.2023 Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushankkeen myötä yhteiseen työpajaan kolmeksi tunniksi keskiviikkona iltapäivällä. Kansalliskirjasto oli tarjonnut meille tilat ja kahvituksen, joten olosuhteet olivat otolliset ja odotukset olivat suuret uskoakseni sekä järjestäjillä että osallistujilla.

Osallistujien määrä oli ollut suunnitteluvaiheessa suurehko mysteeri, sillä emme tiedäneet, kuinka moni äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana päätyötään tekevä identifioituisi suomi toisena kielenä -opettajaksi ja valitsisi juuri tämän työpajan äidinkielen ja kirjallisuuden työpajan sijaan. Tällaisen valintatilanteen edessä opettajat tosiaan olivat, koska emme olleet halunneet yhdistää äidinkielen ja S2:n pajoja. Perustelumme oli, että suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä tarvitsee aivan omat näkökulmansa ja ansaitsee keskittyneen huomiomme. Pajaan osallistui järjestäjien lisäksi kymmenen opettajaa viidestä eri lukiosta.

Olimme valinneet pitopaikaksi Kansalliskirjaston, koska halusimme korostaa uuden opetussuunnitelman mukaista kirjallisuuden asemaa myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärässä. Meille oli selvää, ettei S2 voi eikä sen pidä olla mikään apuaine tai pelkkää sanaston opettelua: oppimäärällä on omat sisältönsä ja tavoitteensa, jotka ovat yhtä arvokkaat kuin missä tahansa oppimäärässä. Kansalliskirjaston kaunis rakennus, Marko Ojan tarjoama asiantunteva esittely ja mainio kahvitus juhlistivat tätä periaatettamme.

Keskeinen tavoitteemme olisi siis S2-oppimäärän omaleimaisuuden muistaminen. Sen lisäksi tavoitteena oli käsitellä kielitietoisuuden näkökulmia. Kielitietoisuus aiheena nousi hankkeelta ja siitä pidettiin tutoropettajille kaksi luentoa (väitöskirjatutkija Katriina Rapatti). Halusimme myös kartoittaa S2-opettajien ajatuksia siitä, miten suomea toisena kielenä Helsingin lukioissa opetetaan ja miten opiskelijoita ohjataan oppimäärän äärelle. Tässä yhteydessä pohdimme myös sisältöjä tekeillä olleeseen Helsingin lukioiden S2-oppaaseen.

Aloitimme Kansalliskirjaston palveluiden esittelyllä ja kierroksella kirjaston tiloissa. Tallennettu tietomäärä on mykistävä ja jäimme lähinnä vain hämmästelemään pyörryttävää rotundaa sekä niitä mahdollisuuksia, joita käytettävissä olevat materiaalit tarjoaisivat – jos vain olisi aikaa ja pätevyyttä niitä hyödyntää.

Kierrokselta palattuamme pohdimme kielitietoisuuden toteutumista nimenomaan S2-opiskelijan kannalta. Kirjoitimme myös kielitietoisuus-kirjeitä opettajalta opettajalle (tai rehtorille): millaista kielitietoisuutta S2-opettaja haluaisi toivoa kollegaltaan?

Kuten usein käy, aivan työpajan lopulla pääsimme asioihin, jotka osallistujia eniten kiinnostivat ja askarruttivat. Olimme kysyneet lomakkeella, mitä S2-opetukseen liittyviä seikkoja opettajat haluaisivat nostaa keskusteluun. Tässä koontia:

- kielellisen tuen tarve S2-tuntien lisäksi (koska S2-tunnit eivät ole tukitunteja)
- lukio-opiskelijat, joiden kielitaito ei riitä lukio-opintoihin
- opetuksen sisältö (esimerkiksi kuinka paljon kielioppia)
- S2-opetuksen oppimateriaalit (ja niiden heikkoudet)
- S2-yo-kokeen uudistaminen: opettajat haluaisivat ottaa kantaa
- kielitietoisuuspaketti, jolla aihe otettaisiin aina uusien työntekijöiden kanssa esille
- ristiriidat S2-opetussuunnitelman ja ylioppilaskokeen välillä
- peruskoulun englanniksi käyneiden opiskelutaidot ja menestyminen suomenkielisessä lukiossa.

Kolmetuntinen kului nopeasti ja tavallaan päättyi liian aikaisin: kuten sanottu, olimme vasta pääsemässä sen äärelle, mikä meitä eniten askarrutti. Toisaalta meillä kenelläkään ei ollut vastauksia tärkeimpiin kysymyksiin, joten ehkä suurin anti oli koota kysymykset ja keskustelunaiheet näkyviksi. Saimme työpajasta keskimäärin hyvin myönteistä palautetta ja jäimme miettimään lähinnä sitä, miten kiireisessä arjessa verkostoituminen ja monien ylätasoinen asioiden käsittely jää sivuun. Tietysti mietimme myös sitä, onko äidinkielen ja S2-oppimäärien erillään pitäminen sittenkään hyvä vaihtoehto, jos se johtaa siihen, että suuri osa suomea toisena kielenä opettavista opettajista valitsee äidinkielen työpajan. Tähänkään kysymykseen emme osaa vastata, sillä haluamme yhä korostaa S2:n omaleimaisuutta, mutta toki haluaisimme mukaan kaikki oppimäärää opettavat opettajat.

Sukellus syvemmälle

– S2-opettajien toinen työpaja

Parhaimmillaan tapaaminen toisten samaa ainetta opettavien ja asiantuntijoiden kanssa johtaa oppiaineen kehittämiseen sekä yhteistyöhön. Näin kävi myös Helsingin lukioiden S2-opettajien toisen työpajan kohdalla. Työpaja pidettiin Helsingin työväenopiston tiloissa 17.1.2024. Jälkimmäinen työpaja rakennettiin edellisen työpajan toiveiden pohjalta, mutta myös ajankohtaiset asiat, kuten ylioppilaskokeen uudistus, otettiin syyniin. Osa toiveista, kuten oppimateriaalin kehittäminen, sivuutettiin tässä työpajassa muutamain maininnoin. Oppimateriaaleja voisikin vastaisuudessa käsitellä vaikkapa kokonaisen työpajan verran.

Työpajaan oli kutsuttu vierailijoita Helsingin yliopistosta sekä Ylioppilastutkintolautakunnasta. Jälkimmäisen aikatauluihin työpajan ajankohta ei sopinut, mutta Helsingin yliopistosta vierailijoita oli kolme. Alussa niin osallistujat kuin vierailijatkin esittäytyivät. Helsingin yliopistosta vierainamme olivat Heini Lehtonen, Sari Päivärinne sekä Anne Tiermas.

Heini Lehtonen kertoi yliopiston nykyisestä rakenteesta sekä suomen kielen ja kulttuurin opinnoista. Suomen kielen ja kulttuurin opinnot on tarkoitettu opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi. Lukiolaisten vierailut ovat toivottuja, ja esittelyn voikin sopia suoraan henkilökunnan kanssa. Opintoja tullaan mielellään esittelemään myös lukioihin. Lehtonen kertoi myös yliopistolla tehtävästä myös koulumaailmaan liittyvää tutkimuksesta. Hän esitteli mahdollisia tutkimusprojekteja, joissa opiskelijat voivat olla aktiivisina osapuolina.

Sari Päivärinne kertoi omasta työstään Kielibuusti – Kansainväliset osaajat kotimaisten kielten taitajiksi -hankkeessa. Kielibuustissa on tuotettu paljon materiaalia, esimerkiksi kirjallisuuspodcasteja, jotka sopivat edistyneille. Päivärinne kehotti jakamaan materiaalia Kielibuustin kielipankkiin. Lisätietoa toiminnasta sekä materiaalit löytää osoitteesta kielibuusti.fi.

Väitöskirjatutkija Anne Tiermas vinkkasi osallistumaan Suomenopettajat ry:n hallituksen toimintaan. Hän kertoi tutkimuksestaan, jossa tarkastellaan, miten tiedonalan kieli rakentuu vuorovaikutuksessa fysiikan oppitunneilla.

Keskustelua vierailijoiden kanssa syntyi muun muassa siitä, tarvitaanko S2-opetusta ollenkaan, ja siitä, kuka on S2-opiskelija ja kuka taas ei, sillä tutkimusten perusteella tätä rajaa ei pystytä selkeästi määrittelemään. Laatu- ja saavutettavuushankkeen Sabina Donner toi keskusteluun myös ruotsi toisena kielenä -näkökulman.

Tämän jälkeen käytiin läpi YTL:n terveiset ja alustava S2-ylioppilaskokeen uudistus. Lausuntakierros pidetään kevään aikana. Siitä keskusteltiin. Eija Lehtvikko esitteli Testipisteen kielitestit. Testaajia tarvitaan vielä, jotta testi olisi syksyllä käyttökelpoinen. Tämänkaltaisessa tapaamisessa moni ongelma ratkeaa, eli testaajia saatiin riittävästi. Lopuksi aikaa jäi vielä pienimuotoiselle keskustelulle hyvinvoinnista, joka oli toinen kielitietoisuuden lisäksi nostetuista teemoista. Keskustelua viritti erityisesti alisuoriutuminen, joka tuntuu olevan usean lukion ongelma.

Palaute työpajoista oli hyvää. Työpajojen jälkeen esimerkiksi Testipisteen kielitestit on saatu käyttöön sekä yhteistyö Helsingin yliopiston ja lukioiden kanssa on saatettu alkuun. Yhteisille kokoontumisille ja kokemusten jakamiselle on selkeästi tarvetta, varsinkin kun S2-oppimäärä jää usein S1-oppimäärän varjoon. Osa S2-oppimäärää opettavista opettajista osallistui äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärän työpajaan, minkä vuoksi kaikki, jotka opettavat S2-oppimäärää, eivät osallistuneet tähän työpajaan. Vastaisuudessa voisi harkita yhteistä työpajaa siten, että yhteisen osion jälkeen opettajat jakaantuvat eri ryhmiin.

Stiina Rantatalo

Vuosaaren lukio

Eija Lehtvikko

Vuosaaren lukio

11. Teatteriopetuksesta hyvinvointia!

Kallion lukiossa järjestettiin kaksi teatteriopetuksen työpajaa, joissa käsiteltiin lukion teatteriopetuksen teoriaa ja käytänteitä. Ensimmäisessä työpajassa toiminnan ytimessä oli opetussuunnitelman teoreettinen tarkastelu ja jälkimmäisessä työpajassa ops laitettiin käytäntöön.

Työpajojen tarve ja tavoite

Työpajojen tavoitteena oli tarjota osallistujille mahdollisuus kollegiaaliseen jakamiseen ja oman työnsä kehittämiseen. Teatterilla / draamalla / ilmaisutaidolla ei ole virallista oppiaineen statusta valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa, mikä aiheuttaa haasteita aineen opettajille, jotka usein työskentelevät vailla oman alansa läheisiä kollegoja ja heidän tukeaan. Työpajoissa heräteltiin keskustelua teatteriopetuksen menetelmistä, sisällöistä ja merkityksistä, kiinnitettiin osallistujien huomiota kielitietoisuuden opetuksen mahdollisuuksiin ja haastettiin osallistujia kehittämään omaa opetustaan kokemustensa reflektoinnin avulla. Työpajoissa tarkasteltiin teatteriopetuksen merkitystä ja mahdollisuuksia myös koko lukioyhteisölle oppiaine- ja oppilaitosrajat ylittävässä työskentelyssä sekä kansainvälisessä yhteistyössä.

Opetussuunnitelman tarkastelua

Syksyn työpajassa 25.10.2023 tarkasteltiin erityistehtävälukion ja ilman ilmaisutaidon erityistehtävää toimivan lukion teatterin opetussuunnitelmia. Opseista löytyi samankaltaisuuksia, vaikka ilman painotusta toimivassa lukiossa kurssien määrä oli vähäinen (2-3) verrattuna erityislukion opintojaksojen määrään (13). Todettiin, että teatteriopetuksen ytimessä on toiminnallinen ihmisenä olemisen tarkastelu ja vaikka opintojaksojen sisällöt ja menetelmät vaihtelivat eri lukioissa, opetuksen tavoitteena oli vahvistaa opiskelijan omien ilmaisuvälineiden tunnistamista ja sen avulla myös niiden vahvistamista. Lukiodiplomin kehittämistarve puhututti ja yhteistyöstä eri lukioiden välillä diplomin suorittamisen mahdollistamiseksi keskusteltiin. Samoin keskusteltiin opintojaksojen arvioinnista ja erilaisista poissaolokäytännöistä. Kielitietoiset valinnat nivoutuvat luontevaksi osaksi työskentelyä. Todettiin opettajien täydennyskoulutuksen toive ja kohtaamisen ja jakamisen tarve.

Oppituntien rakentamista käytännön harjoitteiden avulla

Talven (17.1.2024) työpajassa käytiin toiminnallisesti läpi lukion teatteriopetuksen (/draaman/ilmaisutaidon) perusteita ja tarkasteltiin niiden vaikutusta opiskelijan voimaannuttamiseen ja hyvinvointiin. Samalla tutustuttiin myös lukiodiplomiprosessin tarjoamiin mahdollisuuksiin opiskelijan resilienssin vahvistamisessa. Tekemällä käytännön harjoitteita ja tutkimalla oppituntien rakentamistapoja osallistujat saivat näkökulmia teatteritoiminnan merkitykseen ja mahdollisuuksiin opiskelijan kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille.

Työpajassa käsiteltiin:

- teatteriopetuksen käsitteistä tahtotilaa,
- keskittymistä,
- kontaktia,
- vastavoimaa
- ja mielikuvia.

Käytännön työskentelyn jälkeen toimintaa reflektoidiin ryhmässä. Perehtymällä teatteriopetuksen sisältöihin ja tavoitteisiin perusteista lukiodiplomiin osallistujat vahvistivat omaa teatterikäsitystään ja omaäänistä opettajuuttaan. Osallistujat antoivat työpajasta erinomaista palautetta ja toivoivat jatkoa toiminnallisille teatteriopetustyöpajoille.

Annemari Untamala

Kallion lukio

12. Ajankohtaiset teemat uskonnonopettajien työpajoissa – Kielitietoisuus ja sensitiiviset aiheet opetuksessa

Helsingin kaupungin lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushankkeessa eri oppiaineiden opettajat suunnittelivat ja toteuttivat työpajoja aineenopettajille. Tutoropettajat saivat suunnitteluun melko vapaat kädet, toki joitakin yhteisiä teemoja tuotiin esiin ja toivottiin sisällytettävän työpajoihin.

Valitsimme teemoista ensimmäisen työpajan aiheeksi kielitietoisuuden. Uskonnonopetus lukiossa pohjautuu teologiaan tieteenalana ja sisältää paljon käsitteitä. Kunkin tieteenalan kieli on myös erikseen mainittu lukion opetussuunnitelmassa. Opiskelijoiden joukko saattaa kuitenkin olla melko heterogeenistä esim. kielitausta huomioiden. Lisäksi uskonnonopetukseen liittyvät käsitteet voivat olla melko vieraita myös suomea äidinkielenään puhuville. Kielitietoisuuden pohtiminen on siis erittäin tärkeää uskonnonopetuksessa.

Lähdimme suunnittelemaan toista työpajaa siitä tarpeesta, jonka nykyinen Lähi-idän tilanne on synnyttänyt. Koimme, että aihe on ajankohtainen ja jokainen katsomusaineen opettaja joutuu käsittelemään sitä työssään.

Toisen työpajan nimeksi päätimme ottaa ”Sensitiiviset aiheet uskonnonopetuksessa”. Aihe valikoitui osaksi ajankohtaisten ja ikävien uutisten vuoksi; Gazan sota oli ja on käynnissä edelleen. Uskonnonopetuksessa käsitellään usein herkkiä ja tunteita herättäviä aiheita. Jotkut teemat voivat olla kovinkin henkilökohtaisia, koska ne pohjaavat omat arvoihin ja uskomuksiin. Keskustelua tulisi käydä tunteilla kuitenkin myös herkistä aiheista. Kaikesta huolimatta kokenutkin opettaja on usein melkoisen haasteen edessä sensitiivisten aiheiden äärellä.

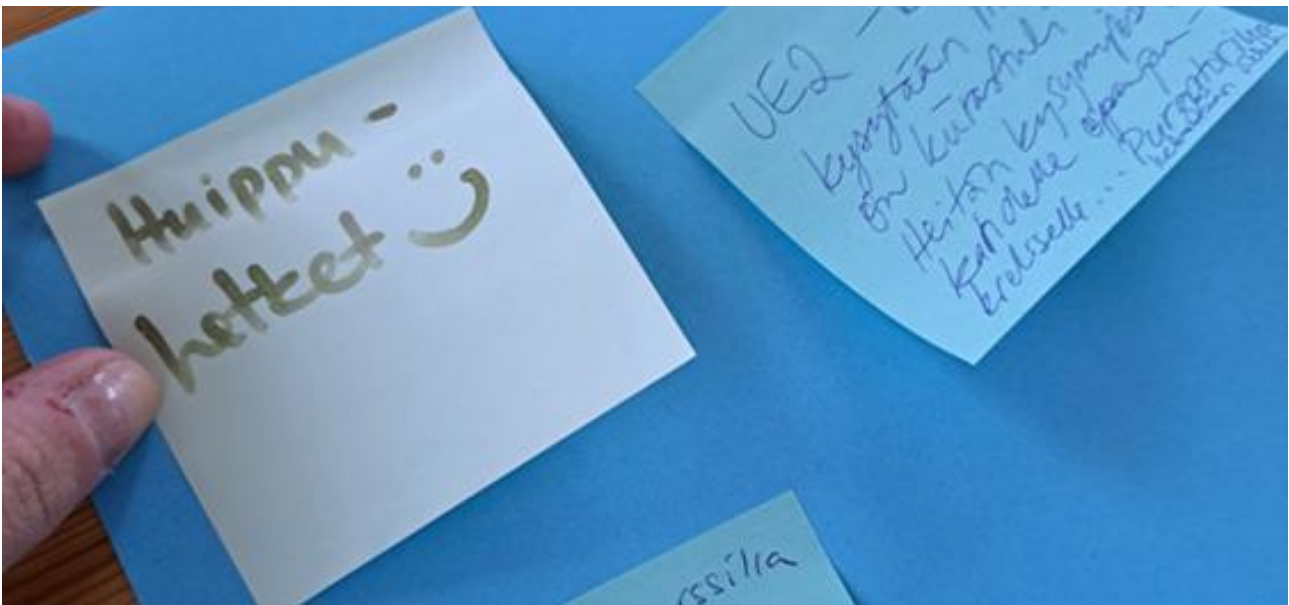
Tavoitteet

Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli esitellä kielitietoisuuden käsitettä aineenopettajakollegoille. Tämän lisäksi tavoitteena oli antaa konkreettisia opetusvinkkejä kielitietoiseen opetukseen liittyen sekä jakaa kokemuksia kielitietoisesta opetuksesta uskonnonopetuksessa ja ylipäätään kielen vaikutuksesta ja merkityksestä erilaisissa opetustilanteissa.

Toisen työpajan tavoitteena oli työstää sensitiivisten aiheiden herättämiä tunteita sekä jakaa kokemuksia herkkien aiheiden käsittelystä uskonnonopettajan työssä. Tavoitteena oli lisäksi antaa työkaluja sensitiivisten ja polarisoituneiden aiheiden käsittelyyn koulumaailmassa.

Toiminnan kuvaus

Olimme ensimmäisessä työpajassa Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan tiloissa yliopiston päärakennuksella. Tiedekunnan edustaja, varadekaani Pekka Kärkkäinen, esitteli meille ensimmäiseksi ajankohtaisia asioita tiedekunnan puolelta. Aloitimme varsinaisen työpajan kielitietoisuus-käsitteen avaamisella. Kävimme myös läpi, miten arkikieli ja eri tiedonalojen kieli poikkeavat toisistaan. Reflektoimme sitä, millaisia suomen kielen opettajia olemme kuten esimerkiksi miten opetamme uskonnon kieltä. Jaoimme kokemuksia ja konkreettisia vinkkejä kielitietoisempaan opetukseen liittyen. Vinkit ja kokemukset kokosimme janalle. Janan toisessa päässä olivat onnistumiset ja toisessa kompastuskivet.

Janatyöskentelyä kielitietoisuutta uskonnonopetuksessa käsittelevässä työpajassa.
Kuva: Hanna Hallikas.

Toinen työpaja pidettiin Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan tiloissa. Tilaisuuden aluksi puhuivat Marjaana Kavonius ja Heidi Rautionmaa kertoen ajankohtaisia asioita yliopistolta. Tämän jälkeen työnohjaaja ja sovittelija Miriam Attias veti meille työnohjauksen, jonka aiheena oli sensitiiviset aiheet uskonnonopetuksessa. Ajankohtaisena tapausesimerkkinä oli Gazan sota, joka sivuaa myös uskonnon pakollisen ensimmäisen opintojakson (UE/UO/UI/UK/UJ) sisältöjä, kuten esimerkiksi abrahamilaisia uskontoja ja ajankohtaisia kysymyksiä. Yksittäisiä puheenvuoroja emme voi luottamuksellisista syistä jakaa. Kokemus oli ainakin meidän vetäjien mielestä intensiivinen ja tarpeellinen. Opettajan työssä on valitettavan harvoin tilaisuus pysähtyä miettimään tärkeitä kysymyksiä yhdessä samaa ainetta opettavien kollegoiden kanssa.

Reflektio

Saamamme palautteen perusteella molemmissa työpajoissa onnistui erityisesti osallistujien välinen vuorovaikutus. Työpajojen ilmapiiriä ja keskustelun laatua keuhuttiin. Osallistujat olivat aktiivisia kummassakin työpajassa. Erityisesti toisessa työpajassa tunnelman rauhallisuus ja toisaalta myös sen yhdessä sovittu luottamuksellisuus tekivät myös meihin vetäjiin suuren vaikutuksen. On harvinaista herkkua, että pääsee jakamaan työssä kohtaamiaan kipeitäkin asioita kollegoiden kanssa.

Haasteita emme juurikaan kokeneet. Yhteistyö sekä teologisen, että kasvatustieteellisen tiedekunnan kanssa oli sujuvaa ja antoisaa. Yksittäisessä palautteessa toivottiin toisesta työpajasta enemmän käytännön vinkkejä opetukseen. Varsinkin toisen työpajan suhteen jouduimme tekemään kuitenkin selkeän rajanvedon; aihetta täytyy ensin työstää keskustellen ja reflektoiden, ennen kuin siitä voi edetä kohti konkretiaa. Aikaa oli liian vähän käytettäväksi molempiin.

Yhteistyö teologisen tiedekunnan kanssa toi varmasti monille osallistujille omat opiskeluajat mieleen, ja oli myös mielenkiintoista päästä tutustumaan tiedekunnan uusiin tiloihin. Molemmissa tiedekunnissa saimme lisäksi ajankohtaista tietoa lukioyhteistyöstä ja opettajien täydennyskoulutuksesta.

Toisen työpajan asiantuntijamme Miriam Attias veti ajatuksia herättäneen ja erittäin ammattitaitoisen työnohjauksen. Hänen osuudessaan lisäarvoa toi hänen perehtyneisyytensä aiheeseen sekä hänen käyttämänsä menetelmä, jota voi käyttää soveltuvin osin myös opetuksessa. Hänen osaamisensa teki myös osallistujiin vaikutuksen.

Palautteen perusteella osallistujat pitivät molempia työpajoja antoisina. Opettajat kiittelivät erityisesti työpajojen sisältöjä ja ilmapiiriä. Työpajojen vetäjinä olemme sitä mieltä, että myös osallistujat loivat hyvän tunnelman osallistumalla aktiivisesti ja tulemalla työpajoihin avoimin ja positiivisin mielin. Oli ilo tavata kollegoita tärkeiden teemojen äärellä.

Hanna Hallikas

Helsingin kielilukio

Riikka Suutala

Alppilan lukio

13. Vieraiden kielten työpajoissa teknologiaa ja ajatustenvaihtoa

Vieraiden kielten työpajoissa kokoontui yhteen yli 20 osallistujaa kaupungin lukioista kahteen otteeseen lokakuussa ja tammikuussa. Alla lyhyet kuvaukset työpajoista sekä niiden tuomaa tietoa oppiaineen opetuksen tilasta ja suosituksia sen kehittämiseen.

Tavoitteet työpajoille

Tavoitteenamme työpajoissa oli käsitellä kielitietoisuutta vieraiden kielten opetuksessa sekä tekoälyn tuomia hyötyjä ja haasteita. Suurimpana tavoitteena kuitenkin oli vertaistuen mahdollistaminen ja kokemusten jakaminen, sillä monet kielten opettajat joutuvat kohtaamaan samanlaisia ongelmia. Monilla ei välttämättä ole saman aineen kollegaa omassa koulussa, joten vertaistuen mahdollistaminen on erityisen tärkeää.

Tutoropettajuus ja työpajat mahdollistivat verkostoitumisen ja yhteyksien saamisen erilaisiin asiantuntijoihin. Monilla opettajilla arki on hektistä, jolloin uusien asioiden kokeilu saattaa jäädä vähemmälle. Työpaja mahdollisti sen, että kaikki saivat rauhassa kokeilla tekoälyn tuomia mahdollisuuksia omassa opetuksessa.

Vieraiden kielten työpajat

Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli kielitietoisuuden käsittely ja hyvien käytäntöjen jakaminen. Esittelimme ensin keskeisiä käsitteitä, jonka jälkeen opettajat käsitelivät teemaa ryhmissä eri näkökulmista ja jakoivat kokemuksiaan erilaisista käytänteistä. Ensimmäisen työpajan lopussa keräsimme myös toiveita ja ideoita toista työpajaa varten ja keskeiseksi ajatukseksi nousi tekoäly ja sen käyttö vieraiden kielten opetuksessa.

Toisen työpajan alussa, Haaga-Helian työntekijä esitteli meille kielten opiskelun jatkomahdollisuuksia heidän oppilaitoksessaan. Tämä nosti puheenaiheeksi kielten opetuksen kokonaan verkossa, joka herätti huolta osallistujien keskuudessa. Kielten opetus on siirtymässä koko ajan enemmän itsenäiseksi opiskeluksi, joka vaikuttaa kielten opettajiin ja heidän työnkuvaansa. Pohdimme esimerkiksi tulevan sukupolven kielitaidon kaventumista ja miten kieltä voi oppia puhumatta kenellekään. Tämän jälkeen, osallistujien aikaisemmasta toiveesta, toisessa työpajassa kaksi asiantuntijaa esitteli erilaisia mahdollisuuksia käyttää tekoälyä vieraiden kielten opetuksessa. Chris Petrie esitteli meille Kwizie.ai verkkosivustoa, jonka avulla voi hyödyntää tekoälyä tekemään erilaisia tehtäviä videomateriaaleista. Tämän lisäksi Annukka Kosonen esitteli meille tekoälyn mahdollisuuksia ja itse hyväksi kokemiaan käytäntöjä, joita muut pystyivät testailemaan.

Molempien työpajojen lopussa keskustelimme aiheista yhdessä ja jaoimme keskusteluiden aikana hyviksi tai huonoiksi havaittuja käytänteitä. Alla vielä nostoina pajojen tärkeimmät annit osallistujille:

Vertaistuki: Ensimmäisen työpajan aikana vertaistuki osoittautui merkittäväksi. Kollegoiden kohtaaminen eri lukioista mahdollisti ajatustenvaihdon, ongelmien jakamisen ja vinkkien saamisen. Tällainen yhteistyö oli suosittua ja sitä toivottiin lisää tuleviin työpajoihin. Tämän hankkeen ulkopuolella vieraiden kielten kokoontumisia on vaikeaa järjestää.

Tekoäly: Osallistujat ilmaisivat kiinnostusta saada lisää koulutusta tekoälystä nopeasti kasvavana ilmiönä sekä tietoa tekoälyn käytöstä kielenopetuksessa / miten uudet teknologiat voivat tuoda lisäarvoa opetukselle.

Reflektio

Tutoropettajien vetämät työpajat mahdollistivat kielten opettajille aikaa kohdata toisensa ja keskustella valinnaisten kielten haasteista, hyvistä käytännöistä ja kehittämisestä. Ensimmäisessä työpajassa osallistujat kokivat, että teoriaa oli liikaa, ja he olisivat mieluummin jatkaneet keskusteluja kollegojen kanssa. Tulevien työpajojen suunnittelussa olisi syytä ottaa huomioon tämä ja tarjota enemmän tilaa käytännön keskusteluille. Myös aikaisemmin mainittu kysymys vieraiden kielten verkko-opiskelusta ja sen haasteista tuotiin esille, joka voisi olla mahdollinen aihe tulevaisuudessa.

Työpajaan osallistuneita opettajia mietitytti verkko-opiskelun soveltuvuus vieraan kielen oppimisessa. Pelkkä verkko-opiskelu ei riitä takaamaan kielen suullista osaamista ja erilaiset suulliset harjoitukset ovat välttämättömiä kielitaidon kehittämisessä. Lisäksi keskustelussa nousi esiin oppilaiden mahdollisen ahdistuksen itsenäisten suullisten harjoitusten osalta. Vaikka verkko-opiskelu voi tarjota myös mahdollisuuksia, niin suullisen vuorovaikutuksen ja vertaistuen merkitys korostuu opettajien näkemyksissä. Tulevaisuuden haasteena on löytää tasapaino perinteisen opetuksen ja uusien teknologioiden välillä, jotta vieraiden kielten opetus säilyy elinvoimaisena ja tehokkaana.

Irina Koronen

Helsingin kielilukio

Silja Peltola

Helsingin kielilukio

14. Äidinkielen työpajoissa keskusteltiin vuorovaikutusosaamisesta ja ihmeteltiin tekoälyä

Yli 40 Helsingin kaupungin äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaa kokoontui kolmituntisiin oppiainekohtaisiin työpajoihin 23.10.2023 ja 17.1.2024. Työpajoissa opettajat pääsivät keskustelemaan oppiaineen ajankohtaisista asioista, kuten vuorovaikutustaitojen opetuksesta ja tekoälystä.

Lukion opetussuunnitelmassa (LOPS2021) vuorovaikutusosaaminen on yksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueista, ja äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa vuorovaikutusmoduuleja on yhteensä kolme: kaksi pakollista moduulia ja yksi valtakunnallinen valinnainen moduuli. Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli jakaa opettajien kokemuksia ja hyväksi havaittuja käytäntöjä vuorovaikutussisältöjen opettamisesta, arvioinnista ja eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä.

Tekoäly on tullut rymisten koulumaailmaan, ja sen hyödyt ja haitat puhututtavat opettajia oppiaineeseen katsomatta. On esimerkiksi ruvettu spekuloidaan, pitäisikö palata paperiaikaan tai teettää kaikki arvioitavat tehtävät Abitissa. Abitissakin on tullut vastaan tekoälytekstejä, jos puhelimia ei kerätä pois. Toisen työpajan tavoitteena oli tarjota näkökulmia tekoälyn käyttämiseen äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa ja luoda opettajille yhteinen tehtäväpankki.

Työpaja 1

25.10.2023 klo 13–16 Helsingin kielilukio

Pohdimme, että ensimmäisen työpajan teemaksi sopisi vuorovaikutus, sillä olemme etenkin korona-ajan jälkeen huomanneet, että ryhmä- ja puhetehtävät ovat entistä hankalampia monille opiskelijoille. Toivoimme yhdessä löytävämme keinoja rohkaista opiskelijoita vuorovaikutukseen sekä kannustavia tapoja vuorovaikutustaitojen arvioimiseen.

Työpajan kulku:

- Työpajan aluksi opettajat pääsivät tutustumaan Helsingin kielilukion uusiin tiloihin tutoropettaja Heidi Pentikäisen johdolla.
- Q-teatterin yhteisöteatterin toiminnanjohtaja Jaana Taskinen kertoi videon välityksellä yhteistyöstä Helsingin kuvataidelukion kanssa vuorovaikutustaitojen opettamisessa. Q-teatterin näyttelijät olivat dramatisoineet videolle työpajaa varten kaksi kohtausta nuorten vuorovaikutuksesta. Video herätti paljon ajatuksia ja kiinnostusta.
- Helsingin kuvataidelukion opettajat Maarit Nopsanen ja Johanna Virkkunen kertoivat vielä tarkemmin yhteistyöstä Q-teatterin kanssa ja vastailivat opettajien kysymyksiin.
- Työpajan osallistujat jaettiin kahdeksaan ryhmään käyttämällä paloiksi leikattuja kuvia klassikkokirjojen kansista. Palat jaettiin opettajille sattumanvaraisesti valkoinen puoli ylöspäin. Jokaisella klassikolla oli oma keskustelupaikkansa neljännen kerroksen tiloissa. Jokainen ryhmä vieraili vuorollaan neljällä rastilla:
- Rastilla 1 pohdittiin yhteistyötä niin oppilaitosten ulkopuolisten toimijoiden kuin opiskeluhuollon kanssa.
- Rastilla 2 keskusteltiin siitä, miten tukea opiskelijoiden viestintärohkeutta ja millaiset haasteet oikeuttavat korvaavaan työhön esimerkiksi puhe-esityksen suhteen.
- Rastilla 3 keskusteltiin vuorovaikutustaitojen arvioinnista.
- Rastilla 4 pohdittiin muun muassa opintojaksojen ylipursuavasta sisällöstä kumpuavia haasteita ja vierailujen sovittamista osaksi opintojaksoja.
- Opettajat kirjasivat keskustelussa ilmenneitä ajatuksia rastikohtaisiin dokumentteihin Äikän pajan Classroomissa.

Lopuksi työpajan osallistujat vastasivat palautekyselyyn, jossa he saivat myös ehdottaa tulevien työpajojen aiheita. Saimme pääosin kiitettävää palautetta sekä kyselyvastauksissa että henkilökohtaisesti. Olimme itsekin tyytyväisiä siihen, miten mukavasti paja sujui.

Ryhmäjakopalapelit. Kuva: Heidi Pentikäinen.

Työpaja 2

17.1.2024 klo 13–16 Etu-Töölön lukio

- Tekoälyä ja sen mahdollisuuksia äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa työpajalaisille esitteli etäyhteyksin kuopiolainen äidinkielen opettaja ja tekoälykouluttaja lida Pitkänen.
- Pitkäsen alustus toimi virikkeenä moninlaisille keskusteluille tekoälyn uhista ja mahdollisuuksista.
- Työpajan osallistujat toivat mukanaan hyväksi havaitsemansa tehtävän tai työtavan. Tehtävät koottiin osallistujien yhteiselle alustalle ”työkalupakkiin” Äikän työpajan Classroomiin, josta tutoropettajat kopioivat materiaalit jaettavaksi ryhmälle. Tehtäviä esiteltiin pienryhmissä. Harmillisesti vain muutamat palauttivat materiaalinsa Classroomiin, joten suurin osa tehtävistä jäi pelkästään kyseisen pienryhmän tietoon. Palautetuissa tehtävissä oli kokonaisia lukutaidon ym. tehtäviä sekä runsaasti hyödyllisiä linkkejä tai lyhyitä vinkkejä mahdollisista hyvistä aineistoista tai työtavoista.

Lopuksi oli vielä aikaa vapaalle keskustelulle ja palautekyselyyn vastaamiselle. Todettiin, että Helsingissä tarvitaan säännöllistä lukiorajat ylittävää äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien yhteistyötä. Mukaan olisi kiinnostavaa saada myös yksityisten ja valtion lukioiden opettajia.

Yhteenvedona voimme todeta, että...

(ChatGPT:n päättäntökappaleiden suosituin aloitusvirke)

Varsinkin ensimmäisen työpajan pienryhmätyöskentely sai kiitosta: palautteiden mukaan pienryhmässä ehti keskustelun lomassa tutustua kollegoihin. Työpajan aihe – vuorovaikutus – oli sekin useimpien äidinkielen opettajien mieleen. Vapaata keskustelua ja ajatusten vaihtoa toivottiin enemmän, ja niitä pyrimmekin tarjoamaan jälkimmäisessä työpajassa.

Noin puolet ensimmäisen työpajan palautekyselyyn vastanneista kannatti tekoälyä toisen työpajan aiheeksi. Osa opettajista oli kuitenkin ehtinyt käymään joko työnantajan tai esimerkiksi Äidinkielen opettajain liiton järjestämässä tekoälykoulutuksissa, jolloin jälkimmäisen työpajan anti koettiin vähäiseksi. Aineryhmämme on melko suuri, joten palautteessakin ehdotettu vaihtoehtoisten työpajojen järjestäminen voisi olla tutkimisen arvoinen idea.

Meille tuli kuitenkin sellainen kuva, että suurin osa tekoälykoulutuksista keskittyy nimenomaan tekoälyn hyödyntämiseen opetuksessa ja opiskelussa eikä siihen, miten se vaikuttaa opiskelijoiden oman luku- ja kirjoitustaidon kehitykseen ja niiden arviointiin. Tarvitsisimme juuri tähän vielä vinkkejä, sillä nyky maailmassa tarvitaan entistä enemmän kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa sekä oman ajattelun osoittamista kirjoittamalla. Ylioppilaskoekeaan tuskin on muuttumassa “Kuka kirjoittaa parhaan promptin tekoälylle” -kisaksi.

Heidi Pentikäinen

Helsingin kielilukio

Tiina Valo

Helsingin kuvataidelukio

Helsinki